

# פֿאַלקס־צייַטונג

יִיִדישע

29 Juli 1903.

פֿערלאַנג „פֿאַלקס־פֿילדונג“ וואַרשא.

ה' אב תרס"ג.

אָנהאַלט: ווען זאַלען די חרדי־ונגלעך רוהען: ז. — צווישען אונז נעכערט, מ. חיות. — צווישען צייטונגען אונז וואַרשאַלען: לעקטאָר. — פֿאַלטישע ענינים. — נייעס פֿון דער וואך: I וועלט נייעס: II ייִדישע נייעס. — די אַמײַנע רוצחים פֿון דובאַסאַרער פֿלובל. — ידיעות וועגען קישניב. — אַ נייער אַקט: שלום־עליכם. — חרפֿן בײַת שׂן: ש. פֿערמאַן. — אַלט־פֿילאַנד: מ. קלײַנמאַן. — ליטעראַטור און קונסט. — ייִדישע פֿרויען־וועלט: I אַלגעמײַנע נייעס: II ייִדישע נייעס. — מודעות. — פֿעליקטאַן: אין די יאָרמאַכער: שלום־עליכם.

## הוצאת תשי"ז.

### ספרי למוד

מאת י. גרזובסקי. מורה בבתי הספר העברים בארץ ישראל.

### ראשית למודי שפת עבר.

מתורגמת בנקוד ובלי נקודה, עם תרגום המלים ברוסית ואשכנזית (באותיות עבריות). ועם תרגילים רבים להתחנך בדבור העברי.

הספר נועד לילדים הוידעים אך לקרוא ולכתוב, המחבר שם לב לתחלופות המלידים הרכים מאמרים וספורים ושיחות אך מחזיקם, מהחיים הקרובים אל לבם ואל רוחם, הסובבים אותם יום יום בבית, כביח"ס ובחזן. בכל יבולתו השתדל להרגילם ע"י המאמרים הקצרים והספורים אל הדבור, נתן להם היכולת לדבר ולספר את אשר הם יודעים, מבלי להעמיס על מוח הילד את כללי הדקדוק השונים להלכה, נתן לפניהם תרגילים רבים להסבין אל החוקים, מבלי אשר ידע כי חוקים הם, ולהתחנך בהם אך ע"י ההרגל והנסיון. גם באו בהספר הזה ספורים קלים שונים לילדים, באופן אשר המורה הנבון ימצא לו תמיד ענין לענות בו ושאל את התלמיד בעברית שאלות שונות, מאותו ענין שהוא קורא, והתלמיד יענה לו ג"כ בעברית, לפעמים בעזרת המורה. כעבור התלמיד על כל הספר ירכש לו כאלף מלים היותר נצרכות ודרושות תדירות ורגילות בדבור ובשיחות.

מחיר הספר 50 ק, מכ' בניר 60 ק, בכר 65 ק, פארמא 8 ק.

### בית ספר עברי.

חלק ראשון. ספר למוד למתחילים, ערוך ביהודי לתכלית הרגלה התלמידים בשמוש שפת עבר בתור שפה הדי ומדוברת.

מחירו 25 ק, מכ' בניר 30 ק, בכר 35 ק, פאר' 4 ק.

חלק שני. גם הוא נועד לתלמידים הלומדים עברית בעברית, אולם גם ללומדים עברית בתרגום לשפה אחרת ויהיה לספר למוד וקריאה מענין, נחוץ ומועיל. — בשני החלקים האלה באו כללי הדקדוק ושמוש הלשון היותר נחוצים, ומאמרים וספורים יפים למקרא.

מחיר ח"ב 50 ק, מכורכ פשוט 60 ק, בכר 65 ק, פאר' 10 ק.

חלק שלישי (מחזיק 265 עמודים). קובץ פדגוגיקא שונים לבני העוורים — ספורים, ציורים, שירים, משלים, פרקים מדברי ימי ישראל וכו' וכו' — מעשי ידי טובי הפדגוגים והסופרים העברים.

מחירו 75 ק, מכ' פשוט 85 ק, בכר 90 ק, פאר' 12 ק.

מוזיר כל שלשת החלקים 1.50 ר, מכורכים יחד בניר 1.65 ר,

בכר 1.70 ר.

Канторат. „Tymlia“ Варшава. Verlag „Tuschijah“ Warschau.

## לערהערס מיטטאגע!



לערהערס מיטטאגע!

לערהערס מיטטאגע!

## לערהערס מיטטאגע!

וויילט איהר פרישעס עססען?

וויילט איהר געזונטעס עססען?

וויילט איהר גענוג צו עססען?

וויילט איהר בילליג צו עססען?

זאלט איהר קומענדיג אין ווארשא לערהערס מיטטאגע

געהן עססען די בעקאנטע 25

אין רובינשטיינע רעסטאראן, נאלעוויקי 17 — דויקא 14

7—12 ביטטע נישט צו פערגעסען די אדרעסע (218)

58 נאָוואַליפּקי 58

## צום אנפאנג 20-טען יאהרהונדערט

די נייעסטע און נוצבארסטע ערפינדונג צו פערריכטען אל-לערליי שווערער און נעהט אין ניט צו דעיקענען קיין שום צייכען פון א לאמע.

דער גרעסטער עלעגאנט, וועלכער האט ביז יעצט נישט געוואלט טראגען קיין פערריכטע שווער, קאן עס זיך יעצט גאנץ דרייט ערלויבען וועהרענדיג שווער קומען ארויס פונקט ווי פון דער ניי. עס ווערט פערריכט שווערער פון אללערהאנד לעדער: האמ-בורגער, געמזא, קאלירטע און לאקירטע, און צו בע-קוועמליכקייט פיר די קונדען פערפערטיגען מיר אויך אללערליי אנדערע רעפערצייעס, ווי זאמלען, אבזאמען א.ד.ג. צו זעהר ביליגע פרייווען. מיר האבען ספעציעלע מענשען צום אננעהמען און אבשיקען די ארבייט, מען דארף אונז נור מוריד זיין די אדרעסע. ביטע צו ערקונדיגען זיך אין

25—5 מעכאנישען ווערקשטאט

נאָוואַליפּקי 58. גרינשטיין עט אקערמאן.

58 נאָוואַליפּקי 58



— "ה י ל ה" —

געזען פאר די פאר אומגליקסע יודען אין קייטשוב.

אויך וועלען אריינקומען אין דעם זאמעל-בוך אילוסטראציעס פון בעריהמטע יודישע קינסטלער.

יודישע שריקטשטעלער: מענדעלי מוזר ספרים: שרום עליכם: דוד פרישמאן: פן-עמי:  
עזרא גאלדין: מנשה מרגליות: אלעזר שולמאן: ד"ר מ. י. בערדיטשעווסקי: מרדכי בן  
הזל הכהן: ד"ר י. ליאקומאוויטש: מ. מ. הורוויץ: א. ד. ראזענטהאל: יעקב כהן: י. ח.  
ראבינצמן: יוסף יפה: דוד פינסקי: י. לערנער: יהודה שטיינבערג: ליפמאן לעווין.

דער פרייז פון סבארניק איז 1 רובל מיט פארטא.

רעדאקציע „יודישע פאלקס-צייטונג“.

(135) 50-21

Книжный магазинъ Братьевъ Блетницкихъ въ Одессѣ



מנצח די אדרעקע קאס 20 קאפ.  
40 העלער.

ה' אב תרס"ג.

אין אדעסא אונג אין קייזערנאגאט איז היינטיגען וועגער איינגעפירט  
געווארען א וויכטיג גייעס אין די תדרים: די שול-פערוואלטונג האט  
אויסגעגעבן א שטרענגען בעפעהל, מען זאל די תדרים פארשליסען  
אזוי די נאנצע צייט פון פערזען, דאס הייסט: די צייט, ווען אלע  
געבירונגס-שולען זענען געשלאסען, אין די הייסע ווער-מאנאטען.  
די דאזיגע גייעס האט אויפגעוועקט די אויפמערקזאמקייט פון



בעסער מיט זיי יעדען טאג אין וואלד, אין גארטען; מאכט פאר זיי קינדער-פענוויילונגען א. ז. וו.

עס איז לייכט צו זאגן: די ארימע עלטערן, וואס לויפן ארום באנצע טעג ווי די פארקסטע מיז צו פארדיינען א גראשען. אדער ארבייטען שווער און ביטער פון פריה ביז נאכט און האבען קוים אויף חיינה און צו בעצאהלען דעם רביין די צעהן גולדען א חודש שכר-למוד, נאלען נעמען די קינדער אין די הייסע זומער-טעג, און געהן מיט זיי שפאצירען יעדען טאג אין וואלד, אין גארטען! אמת, ס'איז פאראן א סיעל בעסערער פלאן: דער מלמד זאל געהן מיט זיינע תלמידים שפאצירען; אבער דאס איז אזוי גיט אזוי לייכט אויסצופיהרען, צוליב דער איינפאכער אירזאכע: די עלטערן וועלען גיט וועלען צאהלען דעם מלמד פאר'ן שפאצירען.

מיר ווייסען אלע, ווי שלעכט איז די לאגע פון די יודישע לעהרער אים זומער, ווען זייערע שילער צעפאהרען זיך אין די זומער-וואהנונגען אדער אין אויסלאנד און זיי, די לעהרער, בלייבען אהן לעקציאנען און — אהן ברויט. סיעל, זעהר סיעל איז שוין גע- שריבען געווארען וועגען די דאזיגע אומגליקליכע לעהרער; סיעל מוסר האט מען שוין אויף געזאגט די עלטערן, וואס לאזען די לעהרער הונגערען, ווען זיי מיט זייערע קינדער האבען פארנוגניגט און רוח אויף דער פרישער לופט. דאס האט אבער ביז היינט נאך וועגט געהאלפען. די לעהרער געהען זיך ווייטער אויס פאר הונגער אים זומער, האמט זיי האבען צו טון מיט דער פארמעגליכערער קלאסע, וואס איז אים שטאנד צו נעמען א לעהרער צו זיך אהיים, אבער נאך ענדער נעמט זיין די לאגע פון די מו'זענטער ארימע מלמדים, ווען מען נעמט איינפיהרען זומער-רוח אין די חדרים, וועלכער ארימער פאטער נעמט דאס וועלען צאהלען פאר גיט-לעגען? ניער נעמט וועלען צאהלען דעם מלמד פאר לעדיג-געהן?

שכר-למוד איז, בעזונותינו הרבים, דאס שווערסטע געלד,

לעבען אין דער שולע נעמט צו זייערע כחות און זייער מנטערקייט. דערפאר זענען טאקי איינגעפיהרט די פערען אין אלע שולען; די שילער רוחען דאמאלס, האבען פארשידענע פארנוויילונגען, געהען אויף דער פרישער לופט, אדער פאררען אין א זומער-וואהנונג אויפ'ן לאנד, אין וואלד, שעפען פרישע כחות און ווערען געשטארקט. און אז די "קאניקולען" זענען גוט פאר די קינדער פון די גוט-איינגעארבעטע שולען, וואלפען זיי געווען נאך סיעל בעסער, געליכער און גייטיגער פאר די חדרים-יונגלעך. דאס רוב חדרים זענען ענג און שלעכט איינגעארבעט, עס פעהלט אין זיי גענוג ליכט און פרייע לופט; די קינדער זיצען דאךט באנצע טעג, און דאדורך ווערען זיי בלאס, אהן א טראפען בלוט, שוואך און אויסגעמאגערט. קאן דען זיין עטוואס בעסערעס פאר א זעלכע ארימע קינדער, ווי צו בעפרייט ווערען פון חדר אויף עטליכע חדרים, ארומפליהען ווי די פרייע פינגל אין גערטנער און וועלדער, געניסען פון דער שיינער נאטור און שטארקען זייערע דארע, שוואכע קערפער?

אפילו אין די רוסישע צייטונגען בעגעגענען מיר איצט די פארערוג, מען זאל איינפיהרען זומער-רוח אין אלע חדרים. איין יודישער שרייבער ווענדט זיך זאגאר צו די עלטערן און זאגט: "איהר טאטע-טאמעס וואס ליבען אזוי הייס אייערע קינדער, גיט א קוק אויף זייערע בלאסע און מאגערע פנימלעך, זייערע איינגעפאלענע בעקלעך, זייער מאגער קערפער, זעהט ווי אויסגעמוטשעט זענען אייערע קינדער, און איהר וועט זיך איבערצייגען, אז דאס ביסל קעמנים, וואס זיי טראגען ארויס פון חדר, נעמט זיי אנוועק זייער געזונט!..." "נאר דורך דאס שטענדיגע זיצען אין חדר — זאגט ווייטער דער זעלכער שרייבער — געפינט זיך ביי אונז יודען, סיעל מעהר ווי ביי אנדערע פעלקער, בלוט-ארימע, וואס ליידען אויף די לונגען און אויף די גענווען. און צו דעם קענען נאר די עלטערן אליין העלפען. שיקט גיט זומער אייערע קינדער אין חדר, געהט

## פֿעלִיעטֿאז.

### אין די ווארמבעדער

(פילדער, טיפּען, באנענענישען, צרות און פארנוגניגען.)

פון

שלום-עליכם.

ב.

וואס הייסט "חבונת חקרי".

אונזערע חכמים באשרייבען חבונת חקרי מיט אלערליי שרעקליכע פארבען און דעם גרינג נאך מוראדיגער. סע ווייזט אויס, אז ניי האבען גיט געהאט קיין ווייבער מיט "גערונען" און זענען קיין מאל גיט גע- פאררען קיין אויסלאנד אין די ווארמבעדער, נישט געפיהרט מיט ויך קיין צוועלף פוד באנאזש, אחוץ טשעמאדאנעס, קוישלעך, בינטלעך און פעקלעך אלערליי, און האבען נישט מיט גענומען מיט ויך אהין קיין איינגעמאכטען. מיר, אויב ס'איז באשערט אפיקומען חבונת חקרי, האב איך איהם געהאט אין פויבעריק אויפ'ן וואנאל ביים אונעקפאהרען קיין אויסלאנד, און דער גרינג האט ויך פאר מיר געשענט שוין

זייענדיג מיט מיין חיה עטלין אין וואנאן, איך איז גרינג צו שטעהן און קוקען בשעת עס ווערד א טומעל, דער קורצערצוג קומט אן, שטעהט אייננאצען אועלכע 5 מינוט, און מע דארף חאפען נעמען פילעמען, אויפ- געבען דעם באנאזש, אפגענוגען ויך און צעקישען ויך מיט אלע קינדער קיין עין הרע, אריינגאפען ויך מיט'ן ווייב און מיט אלע פעקלעך און טשעמאדאנעס און קוישלעך אין וואנאן אריין און פאר- חאפען ערשער, און קיין ערשער איז נישט. איך פריי מיר, וואס איך האב פארחאפט איין ארט פאר מיין חיה עטלין און זי איז נאך גיט צופרידען. גיט צופרידען דערמיט וואס איהר ארט קומט אויס אקוראט אקענען א גראבען גלח, וואס אז מע טהוט אויף איהם א קוק ווערד שוין הייס אויף צו חלשען, און גיט צופרידען דערמיט, וואס איך האב גיט וואו צו זיצען און דארף מיר האלטען מיט די פעקלעך, און גיט צופרידען דערמיט, וואס פון איילעניש האט זי פארנעסען אָנאָנען די קינדער און די דינסטען אַפּד גייטיגע זאכען. א דאנק דעם גלח וואס ער האט רחמנות געהאט אויף מיר, ויך אביסל ארוק געשקאן און געמאכט מיר האמט אשטיקל ארט און איך קאן ויך צונעמען האמט אויף איין עק באנק און ארומקוקען ויך וואו איך בין אין דער וועלט. פונ'ם אָנהערעווען ויך, פונ'ם לויפן מיט'ן טארעראם דרעהט ויך מיר דער קאפ און איך פיהל, אז איך האב עפ'ס דאכט ויך פארנעסען, נאר וואס ווייס איך גיט, און דערפאר אָנים בין איך אזוי פארטראכט און הער גיט וואס מע רעדט צו מיר.



זענען אויף די "קאניקולען" פון די שילער נישט אין מיטען זומער, אין די גרויסע היצען. נאר אין פריהלינג און אין אסיען. דער קלוגער מלמד קאן שוין אויסזוכען שטענדיג צעשטרייאונג פאר זיינע קינדער: שפאצירונג אים ל"ג-בעומר און שלישת ימי הנבילה, אדער אזוי אין א מיטענוואכענדיגען טאג. קיין פאטער וועט נישט נעמען פאר אומנוט, ווען דער רבי וועט זיך מאכען אזא גיצליכען יומאדפגרא. די מלמדים בערארפען אויף פון צייט צו צייט מאכען קינדער-פערוויילונגען ביי געהעריגער געלעגנהייט, ווי למשל: אים חנוכה, נאך פורים, אין שקל-טאג און אין אנדערע טעג, אין וועלכע ס'איז לייכט צו געפינען עפנים א נאציאנאלען אנדעקען.

און אויב יא זומער-רוח, איז נישט מער ווי איין מאנאט אים זומער, למשל אין תמוז. אבער אויף דאמאלס בעדארף מען נישט אין נאנצען פארשליסען די חדרים, נאר איינשטיילען דעם טאג אויף דער העלסט: ביז מיטאג לענדען, און נאכדעם, ביז נאכט זאלען די קינדער געהן שפאצירען, טאקי אונטער דער אויפזיכט פון רבין.

## צווישען אונז גערעדט.

שוין צייט א יאהר, אז אויף פויליש האט זיך אפגעדרוקט א ביכל מיט דעם נאמען "סודות פון תלמוד". דער מחבר פון דעם ביכל דרוקט גרויסע דעקלאמעס וועגען זיין ווערק אין די פיליגע פוילישע צייט-טונגען. וועלכע זענען פארשפרייט צווישען פאלק און פארשטעהט זיך, אז דאס ווערקל ווערד שטארק פארשפרייט. איבערהויפט אין די דערפער.

אין דעם ביכל דעצייהלט דער מחבר, אז לויט דעם תלמוד מעג מען אפגארען נישט קיין יידען, אז נישט קיין יידען דארף מען פייגט האפען א. ד. ג.

מיט אלע דאקטורים, וואס איך וויינשענע ווי מעג זיי אנקומען האמט האלב.

נאר צו וואסערע צרות ווערד א מענטש נישט געוואהנט? די באהן וועט צוריק צוליב מיין באנאש נישט פאררען און קינדער איז נישט מחויב טראגען אויף זיך מינע יארים. איך בין געווען צופרידען, וואס מיין חנה עמיל האט זיך האמט אפגעוויכט אין וואנאן א צוויי דאמען, וואס זי האט זיך גיף מיט זיי בעקאנט און געווארע געווארען, אז זיי פאהר רען אויף קיין אויסלאנד אין די ווארמבערער, און אויף אלע דריי איז געווארען אזא שמחה, גלייך ווי זיי האבען געוואונען דאס גרויסע געווינס און האלטען שוין ביי טיילען זיך.

די צוויי דאמען זענען געווען: איינע פון אומאן, אדאמע מיט אהוט און מיט אסך פונדער אויפן פנימ. מחמת זי פארט שוין קיין אויסלאנד דאס אנדערע מאל, דעריבער רעדט זי שוין האלב העכער דייטש און איז קלאר נאנט זי דארטען אין אלע ווינקעלעך, און די אנדערע—איינע ווייפל פון געהופען, וואס פארט אהין דאס ערשטע מאל, האלט זיך אן דער אומענער דאמע ווי א פרייעלע קינד, לאזט זי נישט אפ אויף קיין טריט.

— ווער זענט איהר פון געהופען?— פרעג איך דאס יונגע ווייפל און ווער איז אייער מאן?

— איך ווייס נישט, נאנט זי, אויב איהר וועט איהם קענען, מיין מאן הייסט פראסקי.

אפילו ווען דער מלמד זיצט נאנצע טעג און רייסט זיך די גרונט און "אקערט" מיט זיינע תלמידים; מען דערמאנט זיך אן ארימען מלמד אס שפעטעסטען, ווען מען האט שוין אלע אנדערע לעכער פאר-שטעקט. וואס-זשע וועט זיין דער גורל פון מלמד די נאנצע דריי זומער-חודשים, ווען זיין חדר וועט זיין פארשלאסען און די קינדער וועלען ארומגעהן "פוסטי פאס"?

און "פוסטי פאס" וועלען די קינדער ארומגעהן. אויף זומער-וואהנונגען זענען די ארימע עלטערן דאך נישט אים שטאנד זיי צו שיקען; קיין חבדות, וואס זאלען דאס טון לשם צדקה, האבען מיר נישט. די קינדער וועלען אלזא בלייבען אין שטאדט, מיט איהר ענגע, פארשטיקטע, שטייביגע לופט, וועלען ארומלופען אהן שום השגחה און פארנוילדט ווערען. אונזערע מלמדים, אפילו אז מען וועט זיי צאהלען ווי געווענהליך, האבען נישט דעם טאלענט און די קענטניס, צו ערציהען די קינדער שפאצירענדיג, פלאנצען אין זיי קענטניס און זייען אויסוועגדיג, אויף דער פרייער לופט, אהן די הילף פון ספר...

אויסער דעם, איז נישט ריכטיג, אז מען זאגט: די קינדער זיצען שטענדיג אין די חדרים. אונזערע קינדער האבען אויך פעררען פמעט נאנצע צוויי חודשים: גיסן צו פסח-צייט און תשרי, וואס איז פסד ימים טובים. אז מען זאל נאך צווינגען די מלמדים, פארשליסען די חדרים נאנצע דריי מאנאטען אים זומער, "תורה מה תהא עליה?" ווען וועלען די קינדער שוין עפנים לערנען?

זיין, מיר מוזען זיך אפזאגען פון דעם שיינעם, אבער אונזער-ליכען געדאנקען, צו איינפיהרען אין די חדרים פעררען ווי אין אנדערע שולען, מען מוז זעהן אין די חדרים זעלבסט זאל זיין מער אדרונג, מער לופט און בעקוועמליכקייט, אז דאס זיצען דארט זאל נישט שאדען די קינדער. אונזערע "קאניקולען" בעדארפען בלייבען ווי ביז איצט: די צוויי מאנאטען גיסן און תשרי, אין אויסלאנד

— זעה נאר, האסט האמט נישט געהאלטען די קוויטאנציעס?

מאכט צו מיר מיין חיה עמיל.

— וואסערע קוויטאנציעס?

— פונ'ם באנאש.

— מ'לשוב וואס איז דאס מיט דיר? דו ביזט אזוי פארטרא-

גען, אז דו ווייסט שוין נאר נישט וואס מע קעסט צו דיר?

ערשט דא דערמאן איך מיר, אז איך האב פארנעמען אפנער

מען ביים ארמטלשטיק די קוויטאנציעס פונ'ם באנאש און נישט בא-

קלערט וואס איך מ'ה לאז איך מיר לויפען, וואוהין ווייס איך א זיין

נישט, מיין ווייבס גערענען האלטען דאס נישט אויס און זי פארטראפט

דעם קאפ אויף צו חלשען, עס ווערד אשטיקל הארמדיער אין וואנאן,

די פאסאזשירען רינגלען אונז ארום, ווערען געוואהר פון דער מעשה

מיט דער קוויטאנציע, נישט מען מיר אלערליי עצות, וואס איך זאל טהון

ווי אזוי און וואוהין איך זאל טעלעגראפירען, ווי אזוי איך זאל זיך

נוהג זיין אויף דער גרענעק, און אונזער נסיעה ווערד שוין פונ'ם ער-

שטען ארויספאהר פארנישטעט מיט סם המות, און איך האב חרטה

אויפ'ן נאנצען פלאן פון דער נסיעה. דאס געזונט וואס מיר קאסט

דאס וועט מיר געוויס נישט אומגעקערט ווערען פאר דריי חודשים

קורירען זיך, און דאס בלוט וואס מיר ווערד פארצאפט וועט מיר

זיכער נישט צוקומען פאר קיין דריי חודשים פארען זיך און איך פאר-

שעלט מיר דאס געביין מיט'ן אויסלאנד, מיט די ווארמבערער און



דער מחבר לעגט פאר צו בעצאהלען 1000 רובל, ווען א יודישע געמיינדע וועט דערנווייזן, אז זיין ביכל איז נאך ריכטיג געשריבען. צוזאגענדיג די 1000 רובל האט דער מחבר גיט געוואוסט, אז ער שטעלט דא גאר גיט איין, ערשטענס קאן זיך מאכען, אז עס וועט זיך גיט געפינען קיין יודישע געמיינדע, וואס זאל וועקען זיינע ליגענס אפלייקענען אונ צווייטענס, ווי איך האב זיך דערוואוסט, פארמאגט דער מחבר גיט גאר קיין 1000 רובל גאר קיין 1000 גראשען, דאס געלד האט ער גיט איינגעלעגט אונ געהט מאגט ביי איהם 1000 רובל, האטש איחר וועט צעהן מאל אפלייקענען די ליגענס אין זיין ביכל. היינט וואס האט ער מורא צוצוזאגען?

פארשטעהט זיך, אז דא געהט גיט צי וועט דער מחבר בעצאהלען די 1000 רובל אדער גיט, די הויפטזאך איז, אז מעי זאך אפלייקענען אונ דורך געריכט זאל מען פון דעם פאמפלעטיסט פארלאנגען דאס געלד. גאר אז מען שווייגט מוקט אים ביים פוילישען פאלק, אז אלעס וואס שטעהט אין ביכל "סודות פון תלמוד" איז אמת.

אונ עס איז זיך גאר צו וואונדערען אויף די יודישע געמיינדעס אין פוילען, וואס זענען אזוי קאלט-בלומיג צו אזוינע בלבלולים אויף יודען. גיט קוקענדיג וואס עס איז שוין אונעקגעגאנגען איהר ווייט דער פאמפלעט אויף יודען איז ארויס פון דרוק אונ עד היום הערשט זיך עס גיט אויף צו פארשפרייטען צווישען פאלק.

גיט לאנג האט מען דאס פוילישע ביכל איבערגעצט אויף רוסיש אונ מען פארטייט עס אין פעטערסבורג אויף די נאסען, קרוישעוואגס צייטונג "גאמלא" האט זיך דערויף ארויסגעווארפען ווי אויף איין אפן מוב אונ אין דער צייטונג האט זיך וועגען דעם ביכל אפגעדרוקט איין ארטיקל "אמת וועגען תלמוד אונ די תלמוד'סמען". אין דעם ארטיקל פאלט אן די "גאמלא" אויף דער פוילישער פרעסע פאר וואס זי מאכט א שווייג וועגען דעם אפן מוב.

דערהערשט דעם נאמען בראדסקי פון יערושען האט דאס מ'ד געגעבען א טראג אונטער, גלייך ווי דא אונטער דער באנק איז געליגען בעהאלטען דינאמיט, אונ דאס ווייבל איז מיט אמאל ביי מיר אין די אויגען אים געוואקסען אויף גיין אונ גיינציג פראגענט.

— וואס הייסט, נאן איך, בראדסקי וועל איך גיט וויסען? ווער ווייסט דאס גיט בראדסקי? וועלכען בראדסקים זענט איהר? לאזארס צי ליאווס?

— גיט לאזארס גיט ליאווס—מאכט זי צו מיר—מיר זענען טאקע בראדסקים, גאר נישט פון די; מיין מאן איז א מעקלער פון היינער. דאס יערושענער ווייבעל האט מיט אמאל פארלאהרען ביי מיר אלע גיין אונ גיינציג פראגענט אונ איך האב שוין מעהר גיט גע-וואלט הערען וואס זי רעדט.

גיט אזוי איז אבער געווען מיין חיה עטיל, זי האט זיך מיט דער קאמפאניע גאר מחיה געווען, ערשטענס האט זי ביי דער אומגענער דאמע אויסגעטאפט אלסדינג וואס אין אויסלאנד טהוט זיך, אונ דאס איז געווען פאר אונז ביינען ווי געפונען, אונ צווייטענס איז זי גע-וואהרע געווארען פון אונלעב מינים נייע שלאפקייטען, וואס זי האט נאך פון זי קיין מאל ביי אהער נישט געהערט. שטעלט איך פאר אז דאס ווייבל, וואס זי הייסט בראדסקי אונ וואס איהר מאן איז א מעקלער פון היינער, האט געהאט א מאדען מין חולאת; עס האט זיך איהר געחלומט, אז זי האט איינגעשלאנגען א גאנצען קאסען מיט אריי-

ווענען דעם פאמפלעט, האט אפילו די פוילישע פרעסע, וועלכע קאן זיך בלל גיט בעריהמען מיט איהר פריינדשאפט צו יודען, — געפונען פאר גיט שיען צו רעדען וועגען דעם ביכל. גאר די "גאמלא" בעשולדיגט די פוילישע פרעסע, אז זי חפשי יודען, דעריבער שווייגט זי. סוף כל סוף איז איצטער ארויסגעטרעטען, קענען דעם פאמפלעט דער אדעסער רב ח. מ'שערנאוויץ מיט איין ארטיקל אין "ארעסקי גאנואסטי" (Nr. 1617 פון 4-טען יולי), וואו ער דערנווייזט מיט אותות ומפתים די שקרים, וואס דער פאמפלעטיסט האט געשריבען אין זיין ביכל "סודות פון תלמוד". צום סוף-גאנץ הי' מ'שערנאוויץ, אז ער גיט גיט קיין 1000 רובל גאר 10,000 רובל, ווען קאמפעטענטע מענטשען וועלען דערנווייזן, אז דער מחבר פון דעם ביכל "סודות פון תלמוד" האט גיט אויסגעטראכט אונ גיט איבערגעדרעהט אלעס קאפויר.

ה' מ'שערנאוויץ בעמערקט אין זיין ארטיקל, אז דער מחבר פון דעם פאמפלעט האט בבין מודיע געוועזען, אז ער גיט די 1000 רובל א געמיינדע, גיט קיין איינציגען פערזאן, ווייל אין דער איצטער-גער צייט איז קיין יודישע געמיינדע אלץ "יודישעס פערזאן" גיט דא. אזוינע יודישע געמיינדעס ווי ה' מ'שערנאוויץ מיינט געפינט זיך גיט אין רוסלאנד, אבער אין פוילען געפינען זי זיך אין יעדע שטאדט אונטער דער נאמען "יודישע גמיע" אדער "גאנאר-שטוב". איך ערלויב זיך דאס צו בעמערקען, בריי אנצווייזען, אז יעדע יודישע גמיע אין פוילען האט דאס רעכט ווי יעדע איינציגע פערזאן אפצולייקענען די שקרים פון דעם פאמפלעטיסט אונ פארלאנגען די מויענט רובל.

גאר וואס העלפט עס, אז מיר מענען אונ קאנען אפלייקענען די בלבלולים, וואס מען הערשט גיט אויף צושרייבען אויף אונז יעדען טאג אין די צייטונגען, אז מיר פון גיט קיין האנט אין קאלט וואסער וועגען דעם. א סך האבען מיר געטאן אויף אפצולייקענען די שקרים, וואס קרוישעוואג האט געמליכע יאהר געשריבען איז "בעפאראבען"?

געשטעלטע צייהן, פון דעמאלט אן פיהלט זי איינווייניג ביי זיך אין בויד די צייהן, אונ קיינער קאן איהר גיט איינרעדען, אז עס דאכט זיך איהר גאר אזוי, מחמת זי פיהלט נאנץ גוט, מעהר פון אלע דאקטוירים אז די צייהן ליגען ביי איהר איינווייניג, פארהט זי איצט קיין ווען אונ פון דאקטען וואוהין דער פראפעסאר וועט נאנען.

סע פארשטעהט זיך, אז מיין חיה עטיל האט זיך באלד דער-מאהנט, אז ס'איז ביי איהר אמאל ביי נאכט ארויסגעפאלען א צאהן, סע ווייסט גיט וואו ער איז אהינגעקומען, איז גיט אנדערש, אז זי האט איהם דעמאלט איינגעשלאנגען; זי פיהלט טאקע, נאנט זי, נאנץ אפט א מאדען שטעבעניש איינווייניג, זי פארשטעהט גיט פון וואנען.

— א שטיקל גליק, נאן איך, וואס דא פארהט גיט קיינער מיט קיין אפגעביסענער נאז...

נאך קיינער וויל גיט אפילו קיין שטייכעל טהון אויף מיין חכמה; אדרבה, איך זעה, אז די ווייפער זענען אלע דריי אנגעדרודעלט אויף מיר; זיי האבען צווישען זיך געפירט ווי אפגעמאכט א מין יד אחת אקענען מיר, אז מע זאל מיט מיר גיט רעדען אונ מיר אפילו גיט ענפערען. איך האב אבער גיך דערלעבט אין זיי אלע אנקמה. די אומגענער דאמע מיטן הוט האט מיט אמאל זיך אויפגעהויבען מיט אונ אומפעט אונ מיט אונ גוואלד גלייך ווי עס וואלטען זיך אונ געצינדען אויף איהר די מלבושים. דער גאנצער וואנאן מיט פאסא-שירען זענען זיך צענויפגעלאפען מיט אנעשריי:



קליינעם שטעטל דובאסאר, אין בעסערעביצ, און מען האט עס געפונען א דערברענגעם — דענסטמאל האבען זיי גערעדט; דענסט-מאל האבען 99 פראצענט פון די צייטונגען, וועלכע דרוקען זיך אין רוסלאנד און אין פוילן נישט געהאט וואס אנדערש צו טון ווי נאר צו ברענגען יעדען טאג ידיעות און קארעספאנדענציעס און עקסטרא-טעלעגראמעס, און יעדען טאג האבען זיי געהאט וואס נייעס צו דערציילען: דא האבען זיי דערציילט ווי איין עדות האט אויס-געזאגט, אז ער האט געזעהן מיט זיינע אייגענע אויגען ווי יודען זענען געשטאנען אין טליתים און תפלין אנגעטאן מיט די חלסים אין די הענט און האבען געמאכט די שחיטה; דא האבען זיי מורע געווען ווי יודען זעלבסט האבען זיך מרד געווען, אז ביהות אזוי ווי זיי ברזיקען, ברירע, אביסל קריסטליך בלוט אויף פסח, טא בון האבען זיי געטאן אט די קליינע וואס האבען, נישט מעהר און נישט וועניגער, ווי א מענטשען — א קליין מענטשעלע, נאך נישט קיין דער-וואקסענס, אזעלכעס וואס עס לוינט נאך נאר נישט דערפון צו דערען — אימגעבראכט; דא האט מען זיי מעלעגראפירט ווי דאקר מוידים האבען געוויזען בבל הרואות, הן על פי חכמת הרפואה, הן על פי לאגיקא וכן על פי מוזענט סימנים פונם האלץ ועל פי דעם אויפן פון די געפענטע אדערן ועל פי דעם שיעור פון דעם פעהלע-דיגען בלוט, אז די שחיטה איז געווען נאר ונס וברקא לשם א רעליגיאזעס צוועק. דאס אלעס האבען זיי דענסטמאל טעג לאנג און וואקען לאנג געשריבען. איצט אבער שווייגען זיי. איצט ווי דער אמת איז ארויס קלאר ווי בויעל אויפ'ן וואסער, איצט ווי עס איז אנגעקומען די אפיציעלע טעלעגראמע, אז מען האט די אמת'ע מער-דער געפונען: איין מערדער איז דער אייגענער פעטער פון דעם דערברענגענען יונגעל ריבאלענקא, מיט דעם נאמען מיכאל מיכאש-טשיק, און דער צווייטער מערדער איז דער געטונער פונם שטאדט-

נעלאכט האבען נאר נישט די ראמען, וואס מיט אמאל איז דאס נומ פריינדשאפט צווישען זיי געפלאגט ווי א בלאז, צעווייט געווארען ווי א רויך, אונזע ווי א חלום. די אומענער ראמע געביר, וואס האט גע-פיערט ווי א נול און געמוזט נאך איינהאלטען זיך פאר בושה, האט בשום אופן נישט געקאנט פארשטעה ווער קאן דאס זיין א בעלן פיהרען מיט זיך איינגעמאכט קיין אויסלאנד? דערויף האט איהר מיין חיה עטיל, וואס האט געפיערט נישט ווייניגער פון איהר, ווער גלייך אפ-געשפערט, אז איטליכער האט זיך וויין נוסט: איינער פיהרט מיט זיך איינגעמאכט, דער אנדערער קרייד...

איד מיין אז די אומענער ראמע האט זיך אנגעשטויסען וואס מיין חיה עטיל מיינט, מחמת אויף דער ערשטער סטאנציע האבען זיי ביינע מיטן יעדוועצער ווייבעל צענויפגענומען זייערע נאקען און האבען אהן אזוי געווינט זיך איבערגעפערט אלס אין איין אנדער וואנאן און האבען אינו בעפרייט צוויי ערשטער.

— און ווער איז שולדיג אז נישט דו? ...

איד לאז איבער דעם לענער, ער זאל אליין טרעפען וועמען געהער די ראויגע פראגע: מיר, צי מיין חיה עטיל?

שוין צייט אז מיר יודען זאלען זיך פארטיידיגען מיט דעם וואס מיר קאנען און מיט דעם וואס איז אונז געזעצליך ערלויבט.

און נישט דערקאנען פון יעדען קרוישעוואן און גאסען-יונג און טרעמען אויף דעם קאפ און שווארצען דאס יודישע פאלק מיט פאך-שידענע שקרים און בלבלים.

אונזער שווייגען פארטערט נאר די צאהל פון די קרוישעוואנס און אזוינע פאמפליסטען ווי דער מחבר פון די "סודות פון תלמוד" און ווערען געפערקליך פאר אונז יודען.

אזא ארטיקעל, ווי די משערנאוויץ האט געשריבען, ברויכט מען אברוקען אין פוילישען און אין רוסישען אין פיעל מוזענטער עק-זעמפלעכען און זיי פארשפרייטען אין די גענערס, וואו דאס ביכר "סודות פון תלמוד" איז פארשפרייט געווארען.

מיט אזוינע און נאך אנדערע מיטעל, ווי למשל אין דעם פאל פארלאנגען דורך געריכט די 1000 רובל, קאן מען אויף א סך אפישל-א-נען דעם חשק פון אויסטראכטען אויף יודען שקרים און בלבלים. מ. חיות.

## צווישען צייטונגען און זשורנאלען.

מילא אז איין ארטיקעל ווי "צווישען צייטונגען און זשורנאלען" איז מחויב צו ברענגען אט דאס וואס עס שרייבען די צייטונגען און די זשורנאלען — דאס איז דאך קיין חידוש נישט; א חידוש וועט זיין, אז איד וועל איינפיהרען אמאל א נייעס אין אזא מין ארטיקעל, און וועל דערען פון דעם, וואס צייטונגען און זשורנאלען שרייבען נישט.

אט למשל דובאסאר — דערפון דערען זיי נישט.

פאר עטליכע חדשים — פאר פסח איז עס געווען — דענסט-מאל ווען עס איז פארפאלען געווארען א קריסטליך יונגער אין דעם

— וואס איז? וואס איז? וואס האט זיך דא געטראפען?

און געטראפען האט זיך א קלייניגקייט, א סלאי איינגעמאכטס וואס מיין חיה עטיל האט געפיהרט מיט זיך קיין אויסלאנד, האט זיך אינווייניג אין דער קארזיגע פאנוואלינקע אויבען אויף דער פאליצע צעבראכען, אויסגעקאסען זיך און דורכגערוקען דורך דער שטריי פון אויבען אראפ גלייך אויפ'ן הוט און אויף דער נידעגער בלונד און אויף די איבעריגע מבלושים פון דער אומענער ראמע, וואס איז ווי צוגעפאסט געווארען צו דער פאנק. פון די היזקות, וואס מיר אליין הא-בען דערפון געהאט אין דער קארזיגע נופא רעד איד שוין נישט. איד שמועס נאר פונם בויזן פאר דעם גאנצען פרעמדען עולם וואס אין וואנאן, וואס איטליכער פון זיי האט געזאגט איין אנדער ווערמל, איינס פלאמשינער פונם אנדערע, איינער איינגעקאמט מיט בלייב ברילען מיט א שאפען קעפל פון גאלע ליסינע און מיט גראבע ליפען, וואס האט זיך געהאלטען פאר א גרויסען פארשוין, מחמת ער האט נישט אויסגעהערט צו גלעטען זיך די וואנטים און קוקען בשעת מעשה אין א קליין שפיגעל, האט אונא געטהאן, אז די ראויגע ראמע בערארף איצטער וויין נישט ווי טיינאכט מיט האניג, און האט אליין זיך צעלאכט פון דער חכמה, דער אנדערער, נוקא איין אלטער יוד אנדאכער מיט אמאסיוונע גילדענע קייט אויפ'ן בויך און מיט אנראקע שמע-קענדיגע סיגאר אין די צייהן, האט געזאגט נאך גרעכער פון יענעם יונגען מאן, און דער נאכער וואנאן האט אויסגעשאסען א געלעכטער.





דעם רב, ער זאל מתנה זיין די חיות רעות אין וואלד, אז באס זיי  
עסען אמאל א שטיקל מעגליך פלייש, זאלען זיי עס למען השם  
פריהער אויסזאלצען און בשרין. די הויפטזאך איז — אפיציעל.

אנדערע צייטונגס-שרייבער — אנדערע מנהגים, און דוקא  
נישט מעהר אזוי נאאיוו.

די "הצפירה", אונזער ליבע, אלטע, קלונע בעל-הבית'סע מיט  
אלע מיני שליסלעך ביים פארטויף, האט געבראכט פאר איהרע  
אייניקלעך די מתנה, וועלכע זי האט זיי שוין לאנג צוגעזאגט: א מאספ  
(זאמעלבוך) צו דעם דרייסיגסטען יאהר פון איהר ערשיינען. דער  
מאספ איז אפיסל קליין: א דין, קליינמישקייט ביכעלע פון נאר צוויי  
בויגען. די "הצפירה" האט א פנים רחמנות געהאט אויף איהרע לעזער,  
זיי זאלען נישט דארפן אין אזאלכע גרויסע היצען שלעפען א צו  
שווערע משא און אפער זיך נאר דערשוויצען זייענדיג. זי איז  
מבטיח צו געבען דעם רעשט ביסלעכווייז, אלע מאל א בויגען אדער  
צוויי; קליינע פארצייעס מאכען נישט קאליע דעם מאנען.

אין דעם "מאספ" גיט ג. ס., דער רעדאקטאר פון "הצפירה",  
אין א גרויסען ארטיקל די געשיכטע פון "הצפירה" זייט איהר ערשט  
בלעטל ביז אויף דעם היינטיגען טאג, און אויף פאטאגראפישע  
אנזיכטען פון פארשידענע נומערן "הצפירה" צו פארשידענע צייטען.  
דער ארטיקל איז אינטערעסאנט נישט נאר בנוגע צו "הצפירה", נאר  
אויף בנוגע צו דער ענטוויקלונג פון דער אידעע פון צייטונגען ביי  
יידען. די אידעע פון צייטונגען ביי יידען, איז — לויט דער מיינונג  
פון ה' ג. ס. — געבוירען געווארען דאדורך, וואס די משכילים האבען  
די "השכלה" געוואלט אריין ברענגען אויף צווישען די פרימע און  
דאדורך וואס זיי האבען ארויסדערקענט, אז דער איינציגער ריכטיגער  
מיטל דערצו איז — די העברייאישע שפראך.

"דערצו קומט נאך דאס געפיהל פון דער ניוטונדיגקייט  
צו וועלען וויסען אלדינג וואס טוט זיך ביי יידען. איבער  
אלע יענע טעמים, וועלכע מיר האבען דערמאנט אויבער, וואלט  
מען זיך אפשר געניגען אויף דאמיט וואס מען וואלט בעשאפען  
א ליטעראטור בכלל; עס וואלט אויסרייכען דאצי וואס מען  
וואלט אפטמאל ביכער ארויסגעבען, אדער נאר שוין עפענטליכע  
פריר. אבער אזוי נישט עס איז צוגעקומען דער לעצטער טעם.  
אזוי זענען שוין די אנפאנגס-הקדמות פארעברייט געווען צו  
בעשאפען א צייטונגס-דיטעראטורא."

און דאן ווייטער:

"ווי עס האבען זיך פאראייניגט אלע יענע טעמים, דא  
זענען פון זיי די יודישע צייטונגען בעשאפען געווארען: נישט  
א ים מאן, נאר א ים מיט."

די פילוסופיה איז א זעהר טיפע. יש מאין, יש מיט, אין מיט,  
אין מאין, סע קאן זיין, אבער איז נישט פיעל איינפאכער, אז מען  
זאל זאגען, דאס אלעס איז געשעהן נאר אהן א שום פילוסופיה?  
אז דער הויפטגרינד איז געווען די אפען-נאטור פונם מעגליכע, דער  
וועלען אלדינג נאכצומאכען? — אז מען וואלט ביי מיר פרעגען,  
וואלט איך גוראי ובראי זאגען אזוי: ויבן נהי בישורן מלה, עפים  
איז געווען א יוד, זילפערמאן האט ער געהייסען, א שוחט איז ער

נארטען, מיט דעם נאמען סאבא אנטאן מישמשענקא, און די מער-  
דער האבען באין פרייה זיך שוין געמוזט מורה זיין און אויף אונזער-  
געשיקט האט מען שוין די ביידע מערדער קיין ארעס אין דעם גע-  
פענגעניש — דא שווייגען אלע יענע "עהרליכע" און "ארענטליכע"  
און "בשרע" בלעטער. מען זאל דאס האטש א פיסס געבען! מען  
זאל דאס האטש דערמאנען אפילו נאר די טעלעגראמע אליין!

אך, ווי געהט זיך אפט די גרינע גאל איבער פאר אונזער  
נאנצער קולטורא און פאר דעם נאנצען פארמישט און פאר די  
נאנצע בילדונג! וואו לעבען מיר אייגענטליך? ווער און וואס איי-  
גענטליך זענען די מעגליכע, וועלכע רינגלען אינו ארום? — זעהר  
אפט מוז ביי איינעם דער געדאנקען קומען, אז ביי די ווילדע אין  
מדינות מוז עס פערסער זיין; די ווילדע אין די ווייטע אינגלען זענען  
רייכער און פערסער און עהרליכער.

און דא קומט דער לייטאטאקעל-שרייבער פון דער צייטונג  
"הזמן" (נומער 50) און מיט תמימות פון א קינד האלט ער ופוחים מיט  
זיי, מיט יענע מיני צייטונגען היינט עס:

"אין די רוסישע צייטונגען האבען מיר יענע נאכריכט  
נאך נישט געלייענט, און עס איז קיין שום ספק נישט, אז ווען  
עמליכע פון די צייטונגען וועלען אפילו ברענגען די רייע —  
וועלען זיי וי דרוקען מיט קליינמישקע אותיות צווישען אנדערע  
ידעות איבער רציחות, און ווער לייגעט דען אלע ידיעות איבער  
מארד, נבכה א. ו. ווי? ווי טרויריג איז עס, אז די צייטונגען  
וואס האבען געדרוקט אלע פרטים פונם מארד אין דובאסאר:  
ווי די יידען האבען דאס בלוט ארויסגענומען א. ו. ווי — מאכען  
זיך יעצט ביומרישט ווי געפערט, און זייערע לעזער, פון  
וועלכע דער גרעסטער טייל איז דער המון, ווייסען נאר נישט,  
אז יעצט איז דער אמת שוין ארויס און מען ווייסט שוין ווער  
די מערדער זענען."

און דער שרייבער נאך דעם ווי ער קומט אליין צו דער איי-  
זיכט, אז עס איז גאר נישט בראי, זיך מיט די שונאים אין ופוחים  
און פלופלים אריין צו לאזען, האפט זיך פארט באלד צו דער ליבער  
מלאכה און זאגט, אז ביי עליילת דם מוזען מיר זיך אנדערש נהג  
זיין. עליילת דם איז איין אויסנאהם פון אלע אנדערע בלפולים. מען  
מוז גייטיגען די צייטונגען, וועלכע האבען געדרוקט דענסטמאל די  
פרטים פון דער רציחה אין דובאסאר, זיי זאלען דרוקען איצט  
דעם אמת.

די קהלה פון דובאסאר מוז זיך משתדל זיין, און דער  
רב פון דארט מוז איינגעבען א פראשעניע, אז די פרטים פון  
דער רציחה אין דובאסאר זאלען אפיציעל אין אלע ציי-  
טונגען מוען געדרוקט ווערען.

אך ווי נאאיוו זענען נאך אפט אונזערע צייטונגס-שרייבער!  
זיי מיינען אז מען קריינעלט פון דרויסען די פאות, האט דאדורך  
אויסגעקערט אינטער זיי דער שחין צו זיין. זיי ווילען נישט פאר-  
שטעהן דעם גרינד פון וואנען ער בליהט. עס וועט נאך קומען א צייט,  
אז איינער פון אונזערע עצה-געבערס וועט אונז הייסען שרייבען א  
פראשעניע מיט מאה חתימות צו דער קאפי, אז זי זאל זיך מתחייב  
זיין, נישט קיין פוסער צו נאשען; לבל-הפחות זאל זי עס אהן א  
ברכה נישט מוין. עס וועט נאך קומען א צייט ווי מען וועט הייסען



ווי ערנסט דער ביאגראף (אײַז ווייס נישט, ווער דאס איז) מינט עס געבן, דאס זעהען מיר דערפון, ווי ער דערציילט אינאין פון די נסיעה, וועלכע פיערפערט האט אמאל געמאכט קיין ווארשא. אין ווארשוי האט ער געגעבען הערן סאקאלאווי זיין פתביר צו לייענען, דער סאקאלאווי האט אבער נישט געלייענט, ווייל דער פתביר איז נישט געווען קלאר. ה' פרץ איז געווען צופעליג דאָרט אין דער רעדאקציע פון "הצפירה", האט איהם סאקאלאווי איבערגעגעבן די שירים פון דעם יונגען מאן, אים זיין אורטייל צו הערען. האט פרץ אויף זיי געזאגט, אז זיי זענען גרינג פירות. אבער

"דאָרט אין דער רעדאקציע האט ער (פיערפערט) גע- רעדט בערך א נאנצע שעה מיט דער מאדאם סאקאלאווי און מיט הערן מ. וועבער. וועלכער האט איהם געגעבען א ברירה צום ביבליאטעקער פון דער סינאגאגן-ביבליאטעק אין ווארשא, אז מען זאל איהם לאזען דאָרט לייענען. אין דער ביבליאטעק האט ער זיך בעקענט אייד מיט הורן שפיר. נישט אַמט, וויכטיג ביאגראפיש מאטעריאל?

ווען אבער נישט אלעמאל וויכטיג, מא געפינען מיר אין דער זעלביגער ביאגראפיע מאנכע שורות, וועלכע ווירקען זעהר סימפאטיש. דער ביאגראף דערציילט אונז, ווי פיערפערט איז בחור ווייז געווען

"לויט אונז פרייהליך, און האט אין די פרייע שטינדען ליב געהאט צו שטיפען מיט די חברים און צו מאכען פאר- שידענע קונסטערייען. ער פלעגט די שטענערס אין בית-המדרש אוועקלעגען איינעם איבער דעם אנדערען, און פלעגט נאר פון און זעהר געשיקט אריבערשפרינגען. אייד פייס שווימען איז ער געווען שטארק אויסגעלאסען. האט געקאנט גוט שווימען און האט זיך געציילט פון די בעסטע שווימערס. צווישען די קלויזלייט איז נישט געווען קיין איינציגער, מיט וועלכען פיערפערט האט נישט געקאנט האלשען א מלחמה אויף דעם וואסער. אין די לאנגע ווינטערנאכט, אז מען איז די נאנצע נאכט אויף גע- בליבען אין קלויז און מען האט געלייענט, געלערנט און ארומגעפילדערעוועט, האט מען פלוצלינג געהערט פיערפערט'ס שטימע: קומט, חברה, וועלען מיר מאכען מענשען אויס שניי און ער איז געווען דער ערשטער וועלכער איז פאראויס געלאפען מיט מסירת נפש און מיט א שמחה של מצוה. ער האט זעהר ליב געהאט צו מאכען קוילען אויס שניי און זיי צו ווארפען אלעמען אין קאפ אריין."

נישט אַמט, נאר נישט יודישליך? -- ווי קומט עס צו א יודישען בחור? ווי קומט לעבען צו א יודיש קינד? ווי קומט עס צו איינעם, אויס וועלכען עס איז גאר ארויסגעקומען א יודישער שריפט- שטעלער? -- עס איז דאס שטענסטע, וואס איך האב ביז צום היינטיגען טאג געלייענט אין א ביאגראפיע פון א יודישען מחבר! לעקטאר.

## פאליטישע ענינים.

(דער פראנצויזישער פרעזידענט אין לאנדאן, דער נייער פאפסט, די לאנגע אויף דעם באלקאן, די קרוין פונ'ם נייעם סערבישען קעניג.)

די צוויי גרויסע אייראפאישע פעלקער ענגלאנד און פראנקרייך לעבען שוין זייט פיעל יאָרען גוט נאנץ אין שלום. אז פראנקרייך האט געהאט די מסלה אין יאָהר 1871 ביי סערנאן

געווען, האט דער יוד געוואהנט אין א קליין שטעטל, אין ליק, ביי דער גרענעץ פון רוסלאנד; איז אין דעם שטעטל, אזוי ווי אין יעדען דייטשען שטעטל, במעט מששת ימי בראשית אן א קליין פלעטל ארויסגעגאנגען, מיט דעם נאמען "ליקער וואכענבלאט", און וועלכען עס האבען אלע ליקער שניידער און שוסטער און בעלי- בתים געלייענט; האט דער יוד אמאל ביי נאכט נישט געקאנט שלאפען, איז דעם יוד ביי נאכט עפס א געדאנקען איינגעפאלען עפס א שטיקל עסק, וואס איז נישט ערגער פון שחיטה, איז דער יוד אויסגעשטאנען, האט דער יוד געמאכט עטליכע הקנות -- און אזוי איז געדרוקט געווארען דער ערשטער נומער פון דער ערשטער יודישער צייטונג "המגיד". וואס שפעטער האט זיך געמאכט -- דאס ווייסען אלע, און אפילו אזעלכע וואס פילאזאפירען נישט, די אפען נאטור האט געלאזען נאכמאכען באלד דעם "המליץ", באלד דעם "הצפירה". אז יעדער פון די נאכמאכערס האט פארבונדען מיט דעם ריין-פראקטישען גרויז אויף זיין אייגענעם, אידעאלען גרויז, און האט זיין צייטונג געגעבען דעם באראקטער, וועלכער גלייכט זיך אויס מיט זיין אייגענער בילדונג און זיין אייגענע אידעאלע אנזיכטען -- דאס פארשטעהט זיך פון זעלבסט.

ה' נ. ס. בעמחה זיך ווייטער צו בעווייזען, אז אויף שפעטער, ווי די יודישע וואכענבלעטער זענען געווארען יודישע מאגנעטער

האט נישט די לייכטזיניגע קאנקורענציע געצוואונגען די יודישע וואכענבלעטער צו ווערען טאנפלעטער, נאר -- די נויטווענדיקייט און דער ווילען צו עקססטרעמען, וועלכער איז נאטירליך ביי יעדען יחיד און ביי יעדער זאך.

כילעבען, זעהר שטען געזאגט! אבער וואס נוצט דאס פילא- זאפירען און דאס פיעל ווערטער-מאכען, אזוי לאנג ווי עס זענען דא מענשען, וועלכע פילאזאפירען נאר נישט, און וועלכע זאגען, אז "קאנקורענציע" און "נויטווענדיקייט" אדער ווילען צום עקססטרעמען זענען מסש איין און דערזעלביגער בעגריף?

אויס דעמעלעכען "מאסח" געפינען מיר אויף דעם אנפאנג פון א ביאגראפיע פון מ. ז. פיערפערט.

ווער איז פיערפערט? -- פיערפערט איז א יודישער יונגערמאן, וועלכער איז געשטארבען פון משאחמאקע אלט זייענדיג 23-24 יאָהר, און האט פאר זיין שטארבען נאך אנגעשריבען 2, 3 קליינע זאכען, וועלכע זענען נישט שלעכט. איבערהויפט איז פארהאנדען ביי איהם א סך "השפכות הנפש", ווילדע עברי, נישט קלארע געדאנקען, האלב-הלומדיגע פאעזיע. -- דאס הייסט, במעט אלעס וואס א יודישער האלב-געטוויקעלער, נישט קריטישער לעזער האט ליב, עס איז מעג- ליק, אז, ווען ער וואלט פלייבען לעבען, וואלט זיך ביי איהם אויס- ארבייטען א שטיקל טאלענט, און עס איז מעגליך אויף, אז נישט. יעדענפאלס מוז מען זיך וואונדערן, אז מען זעהט, וואס מען האט שוין אלץ נישט מיט דעם דאזיגען געשטארבענעם יונגען מאן אפגע- ארבייט. ארייז פאפער מיט ביאגראפיעס און מיט פילאזאפיעס איבער איהם האט מען ביז היינט שוין אנגעשריבען. דער גרינגסטער מויל איז אפט שווערער פון א פור טאלענט.



די רוצחים בעשטראפען. ענגלאנד האט אפילו איהר געזאגטען פון דאך ארויסגענומען. דער גייער קעניג אבער, ווי עס ווייזט אויס, קייטערט זיך מיט די מיינונג אין אייראפא גאנץ וועגט און האט דעריבער איינעם פון די הויפט-רוצחים, דעם קאמערנאט מיטש'ס געמאכט פאר א מיטגליד אין קריגס-מיניסטעריום. קעניג פיאטער קארנאט-ארבעט'יש איז א פראקטישער מענטש, ער ווייסט, אז האטש אייראפא האט אויסגעדרוקט איהר פערלאנגען, אז מען זאל די רוצחים שטרענג בעשטראפען, וועט זי צוליב דעם די שווער פון שייך נישט ציעהן. די רוצחים אבער אין סערביע, וועלכע האבען איהם מיט בלוט אפגע-ראמט די וועג צום ווערען קעניג, וועלען ביי די ערשטע געלעגנהייט זייערע שווערער בענוצען און בעהאנדלען זייער גייעס קעניג ווי זיי האבען זייער פריהערדיגען יונגען קעניג בעהאנדעלט. קעניג פיאטער איז נישט א הערשער אבער זיין פאלק גאר א קנעכט ביי זיינע מיי-ניסטערען און נישט א קרוין גאר א שווערע לאסט האט ער אויף זיין קאפ ארויסגענומען, א לאסט, וואס ער מוז עס שטענדיג מיט אמת מנת היסען, מען זאל עס פון איהם נישט אראברייסען.

## נייעס פון דער וואך.

### I. וועלט נייעס.

— דער פאפסט לעא דער דרייצעהנטער איז געשטארבען מאנטאג דעם 20 יולי ווינער 4 נאך מיטאג. ער איז אלט געווען 84 יאהר און ערעווען פאפסט 25 יאהר.

— אין פעטערסבורג האט די פאליציי ענטדעקט א פאנדע שטארער, וואס וואנדערן ארום פון איין שטאט אין דער אנדערער. די שטארער ווערן גריבען, זיי נגינען צו קינדער און מאכען ווי פאר קאליקעס ווי: שטוימע, הינקערדיגע און שיקען ווי דערנאך אין די היינער צו בעטען נדבות.

— דאס מיניסטעריום פאר פאלקס-בילדונג האט ערלויבט אין אייניגע נעמסטועס צו מאכען וואנדער שולען, דאס הייסט אזוינע שולען וואס די לערער פאהרען ארום אויף דעם לאנד און לעהרען מיט די דארטיגע שילער.

— אין פיעלע שטעט, וואו דער טייך ווייכעל געפינט זיך, איז מען מודיע, אז דארטען איז געווען פון די פיעל רעגענען שרעקליכע איבערשוועמונגען. נאנצע נאסען, וואס ליגען אין דער גיכער, ווערן פערטרוגען געווארען און די איינוואהנער האבען געמוזט דארטען ארום פאהרען מיט שיפלעך, אין פיעל שטעלען האט עס ארויסגעטראגען פריקען פון דער באהן און מחמת דעם האט דער ציג נישט געקאנט געהן. עס האט אויך זעהר פיער שארען געמאכט אין די תבואות.

### II. יודישע נייעס.

רוסלאנד. א בעלגישע געוועלשאפט האט געבעטען דאס קריגס-מיניסטעריום, עס זאל איהר ערלויבען איבערצומאכען די פערד טראמוויען אין ראסטאו אס דאן אויף עלעקטרישע טראמוויען, דאס מיניסטעריום האט עס ערלויבט מיט דעם תנאי, אז צווישען די בעאמטע אויף דער טראמוויי זאל קיין איינציגער יוד נישט זיין.

— דער רוסישער קייזער האט ערלויבט, לויט די פארשטעלונג פון מיניסטער דעם אינערן אין נאמען פון דעם ווילנער גענעראל גובערנאטאר פירסט סטראטאפאלק-מירסקי, דעם אדוואקאטען שמואל וואלירשטיין אויס ווילנא צו וואהנען אין גאנץ רוסלאנד, פאר זיינע ניצליכע ארבייט, וואס ער האט פאר דעם לאנד געטראן.

האט זי נישט געזוכט זיך צו פערצייניגען מיט ענגלאנד, גאר מיט רוסלאנד, און די אלטע שטאה, וואס האט גאך געגליהט אין די פראג-צווייטע הערצער פון די גרויסע מלחמה אין יאהר 1812, וואו נאפא-לעאן דער ערשטער האט געהאט אזא גרויסע מפלה, איז אין גאנצען פארלאשען געווארען. די פריינדשאפט צווישען פראנקרייך מיט רוס-לאנד און די שטאה צווישען פראנקרייך מיט ענגלאנד איז אלץ גרע-סער און גרעסער געווארען. איבערהויפט איז די שטאה גאך שטארקער געווארען, ווען ענגלאנד האט אין יאהר 1886 געשאסען אויף אלכסנדריא של מצרים און איהרע קאלדאטען שוין נישט מער געוואלט ארויס-געהען פון עגיפטען. די פריינד פון שלום האבען זיך דעריבער שטארק געשראקען, אז ביי די קלענסטע געלעגנהייט וועט אויסברעכען א מלחמה צווישען די ביינע געבילדעטסטע פעלקער אין אייראפא. אט דעם שרעק האט איצטער פארטריבען דער ענגלישער קעניג עדוארד דער זיבענטער מיט זיין רייזע. וואס ער האט געמאכט אין פאריז און גאך מער מיט זיין פריינדליכער אויפגאהט, וואס ער האט אויפגע-נומען דעם פראנצויזישען פרעזידענט לופע אין זיין הויפט-שטאט לאנדאן. דאס ענגלישע פאלק האט אפגעטיילט גרויס כבוד דעם פראנצויזישען נאכט און זיך זעהר געפרייהט מיט איהם.

ביי דעם פראנצויזישען פאלק, וועלכעס איז זעהר צופרידען מיט דעם כבוד, וואס ענגלאנד ווייזט זיין פרעזידענט, איז אבער די שמחה נישט פארפול אין גאנצען. ווארום איינער פון זיינע בעסטע פריינד, פאפסט לעא איז געשטארבען און ווער ווייסט אויב דער גייער פאפסט, וואס מען האט אין קאנקלאוו (די קאמיסיע פון קאר-דינאלען וואס קלויבט אויס א נייעס פאפסט) אויסגעקליבען וועט אויך פראנקרייך אזוי טריי זיין און וועט אויך גלייך מיט לעא דעם 18טען איינשטילען דעם פעס פון די קאמוניקאציען, וועלכע ווערען אין פראנק-רייך די לעצטע צייט אזוי שטארק פערפאלגט. דער קאנדידאט נאמפאלא האט אפילו געהאט אנהענגער און ער, אלס פריינד פון רוסלאנד וואלט אויך זיין א פריינד פון פראנקרייך; אבער די דייטשע רעגירונג בעמיחת זיך דורך איהר געזאגטען, וואס זי האט בלוט'ישט געשיקט געוואהר ווערען, וואס דער פאפסט מאכט, מען זאל אויס-קלויבען פאר א פאפסט איינעם פון די דריי קאנדידאלען נאנומע-לי, גאמי אדער אליאד, וועלכע שטעהען זיך גוט מיט דייטש-לאנד און דער עיקר וויל זי פועלן, מען זאל נישט אויסקלויבען דעם קאנדינאל ראמפאלא, וועלכער וועט איהר געוויס שטענען אין איהר פאליטיק מיט די פאלאקען אין דער פראווינץ פויען.

די פראגע ווערען גייעס פאפסט געאוגרוהיגט גאר די צוויי פיינדליכע רעגירונגען פראנקרייך און דייטשלאנד. די פראגע אבער אויף דעם פאלקאן געאוגרוהיגט אלע אייראפאישע מלוכות און דע-ריבער ווערד יעדע קלענסטע געווענונג אין פולגארע, טאקעדאניע און אלבאניע אזוי ערנסט בעהאנדעלט, יעדער פולווער-שאס, וואס העכט זיך אין ערגעץ אדערסל אין דעם אדער אין דעם אנדערען וואלעט (גופעניע) הילכט אפ אין גאנץ אייראפא און ווארשט אן א פחד אויף אלע, וואס שרעקען זיך פאר א מלחמה.

וועניגער אבער פערנעמט זיך אייראפא מיט די לאגע אין סערביע, וואס די ערשטע צייט האט מען פון איהר צופיעל גערעדט, פמעט אלע מלוכות האבען אויסגעדרוקט זי ער וואונש, אז מען זאל



וויילער אנגעפאנגען מיט איהם צו רעדען ווערען ריפאלענקען און האט בעשולדיגט די "זשידעס", אז זיי האבען געהרג'עט איין אונזשולדיג קינד. דערפון האט זיך דער וועבמער פלוצלינג אויסגעוויקען פון ארם און געשריגען: גיטשט די יודען האבען געמארדעט ריפאלענקען, נאר זיין אייגענער פעטער האט איהם פאר מיר אין די אויגען דערהרגעמט דא אין הויז. דערפון האט ער דערציילט, ווי אזוי דער פעטער האט דעם יוגל פארפירט. ווי ער האט איהם אריינגעפארט אין גארטען און איהם געגעבען א סך וויין צו טרינקען און דערנאך איהם מיט גרויס אכזריות געשלאגען מיט א שטיק האלץ איבערן קאפ ביז דאס יונגעל איז געפאלען דערנאך האט ער איהם גאך מיט א גרויסען שארפען מעסער צעשניטען אין פיעל ערטער. דערנאך האט ער איהם צוגעשלאגען ביזן טייף און איהם דארט אריינגעווארפען, ערשט אין אפאר טעג שפעטער האבען די יוגלעך פון דער שטאט דערנעהן א קאפ שווימען אויף דעם וואסער און האבען זי ארויסגענומען און אונגעקעלט אין דעם גארטען, וואס איז באלד דערפון.

אז דער וועבמער האט דאס אלץ דערציילט האט ער דעם פאך-שטעלטען געהיים-פאליצייסט געבעטען, ער זאל דאס האלטען בסוד סודות.

ווען מאטווייזעו האט זיך דאס אלץ דערוואוסט איז ער מיט אמאל פארפאלען געווארען און אין דריי טעג ארום דאנערשטאג י"ד תמוז איז ער געקומען שוין אנגעטאן אין פארמען קליידער און מיט זיך געבראכט פרעמדע פאליציי, דען די שטעטלישע פאליציי האט ער גישט געמרויט. ער איז געפאלען מיטאילן ביי דער ארבייט אויסן פעלד און איהם אונגעקענשיקט אין די דערפלייגע שטאט קרייזען, וואו מען האט איהם אנגעטוישט און מען האט קיינעם גישט געהייסען צו לאזען צו איהם. ער האט אויך געפונען דעם בלוט געפאלענען פעלד און האט איהם איבערגעגעבען דעם שטעטלישען דאקטאר, וועלכער האט דערקענט, אז דאס איז סלעקען פון טעגלישע בלוט.

פרייטאג מ"ו תמוז האט מען אויף אנגעטוישט דעם וועבמער טישענקאוויט מיט דער פרוי. דער וועבמער האט זיך צוגעשטעלט געקענט, נאר דערנאך, אז מען האט איהם אנגעוויקען איינגעדען און צוזאמען אז לכל היותר קאן איהם קומען א תרש זיצען אין מאנאסטיר, האט ער דערציילט, אז דער פעטער מיטאיל האט איהם געוואלט א חלק ירושה, און אז ער האט דערנעהן, אז מיטאיל שטייט דעם הונד נאך מיט א מעסער. האט ער איהם געפירט צו וואס ער שוים דאס, האט איהם דער פעטער געגעבען. אז דערצו איז דא נאך א צונויף, וואס ער וועט שפעטער דערפון זיך דערוויסען. ער אבער, אנשטאן, האט איהם נאר געהאלפען אויסטון דעם הונד די קליידער, איהם ארום-וואשען גוט און איהם אריבערווארפען איבער דעם פארקאן פון גארטען. שבת מ"ז תמוז האט מען דעם וועבמער ווידער גענומען צו א סלידעסטווא, ער האט נאך אמאל געשטעטיגט די פריהערדיגע דער-זינגאג י"ז תמוז איז געקומען דער פראקוראר מיט דעם סלידעוואמפל פון אדעסא און די פאליציי און דער וועבמער האט זיי געווינען דאס אקט וואו די רציחה איז געוועזען, וואו דאס בלוט איז פארגאבען און דעם בוים אן וועלכען מיטאיל האט זיך זינגע בלוטיגע הענט אפגעווישט.

— ה' מארקוס ברוין, וואס די אמעריקאנישע רעגירונג האט געשיקט קיין רוסלאנד, פאדערט איצט ארום אין דער "שטערטא" און ערקלערט זיך ווערען די סבה, וואס די יודען עמיגרירען קיין אמעריקא. — דער ענאט האט ערקלערט, אז די פערזאנלעכע פון דער גובערניע האט גישט דאס העכט אפצוואנגען א יחיד, וואס פערלאנגט מען זאל איהם ארויסגעבען געלד פון דער פלייש-קארטאקע, ווייל ער איז פאראומגליקט געווארען דורך א ערשה, אויב די יודישע עמיגרירטע הייסט איהם יא געבען.

בולגאריע, פון סאפיא (די הויפטשטאט פון בולגאריע) שרייבט מען, אז דארטען ווערען די קריסטען געפאלען אויף די יודישע הייזער און קראמען און האבען אויסגראבירט די סחורות און צעברא-כען די מעבעל.

## די אמתע רוצחים פון דובאסארער בלבלול.

אינגערע לעזער ווייסען שוין, אז מען האט געמאכט די אמתע רוצחים פון דעם קריסטליכען יונגעל ריפאלענקא אויס דובאסאר. מיר ברענגען דא אויספירדיכער ווי אזוי מען האט די מערדער געפונען. איינער פון די געהיים-פאליציי אין דערקאנער גוב. מאטווייזעו, איין ארעסטליכער און קלוגער מענטש, האט זיך פארשטעלט פאר איין ארישען יודען און דריי וואכען איז ער ארוםגעגאנגען צווישען די דובאסארער יודען און האט זיך איבערצייגט, אז די יודען זענען אויך-שולדיג. ער האט זיין טיינונג ווערען די יודען געזאגט דעם דערקאנער גובערנאטאר און דער אבערפראקוראר פון אדעסא האט איהם ער-לויפט צוזאמגעפירט קיין דובאסאר, ער זאל דארטען ביי די קריסטען חומר ודורש זיין, ער האט זיך ווידער פאר א קריסטליכען ארעסטאן פארשטעלט און האט זיך געקאנט געמאכט מיט פארשיידענע קריס-טען און איז צוזאמען מיט זיי געגאנגען אויף ארבייט און צום סוף אויף מיט דער פאמיליע ריפאלענקא און האט א טיידל פון דער דאזיגער פאמיליע צוגעזאגט, אז ער וועט מיט איהר חתונה האבען, ער האט איהר דערציילט, אז ער האט א סך געלד, דען ער איז געווען צווישען די קייזערליכע פארגאמטשעניקעס, אז ער פארשטעלט זיך נאר פאר איין ארעסטאן, און האט איהר געשאנקען א סך טהנות. די עלטערן איז דער שידוך געפעלען געווארען און האבען איהם געמאכט אלס צוקינסטיגען איידעם און האבען איהם דעריבער געלאזט מיט איהר זיך אונטערהאלטען און פון איהר איז ער דערנאנגען. אז ריפאלענקאס א פעטער, מיטאיל, האט עס געטאן צוזאמען מיט דעם וועבמער פון גארטען אנטאן טישענקאווי, כדי ער זאל מענען זיךשען דאס פארמענען פון דעם אלטען ריפאלענקא. אויף האט ער זיך דער-וואוסט, וואס ליגט דער פעלד, וואס דער מערדער האט געטראגען בישעט דער רציחה, אויף וועלכען עס געפינען זיך בלוט-פלעקען. אז ער האט זיך דאס דערוואוסט האט ער זיך געמאכט געמאכט מיט דעם וועבמער טישענקאווי און סלעקט אקט מיט איהם צוזאמען טרינקען און שמועסען, אזוי לאנג ביז דער וועבמער איז מיט איהם געהרגען גע-פרייגדעט געווארען, דערנאך האט ער אנגעהויבען אין יעדען שטעטע אריינצומישען ווערען דעם דערהרגעשטען ריפאלענקען און געזעסן מאל ווען דער וועבמער סלעקט פון דעם דענען סלעקט ער ווערען אלערליי קוילדען. איינמאל האט ער דעם וועבמער געגעבען א סך צו טרינקען און אז דער וועבמער איז שוין געוועזען העכט פרייליך האט ער



די רוצחים האט מען געשלאסען אין קייטען און מען האט זיי אונטערגעשיקט אין דער אויטאמאביל פארשטאנד, וואו זיי וועלען זיצען אין אספראג ביז זייער משפט וועט זיין

## ידיעות וועגן קייטנוב.

— דער איספראג פון קייטנוב האט געשיקט א צירקולאר צו אלע געמיינדע פון קייטנובער אויפער, אז אזוי ווי נאך דעם פאנגראם, וואס איז געוועזען דעם 6 און 7 אפריל, זענען פיעל יודישע פאמיליען ארויס פון קייטנוב און זיך געוועזען אין די ארומיקע דערפער, וואו זיי טארען נישט וואהנען לויט די געזעצע פון 3 מאי 1882, זאלען די פריסטאונעס מאכען א שטרענגע אונטערזוכונג און די יודען וואס טארען אין די דערפער נישט וואהנען פאלד ארויסשיקען. — די וועגער אליאנץ (פל ישראל חברים) האט ביז דעם 16 יולי צוגענומען פאר קייטנובער פארמאגליקטע יודען 203.000 קראנען. — לויט דעם געזעהל פון נ. א. טשאפלין, דער סטונה אויף דעם ערשטען געריכטס דעפארטאמענט, וועלכער איז געקומען פון פעטערסבורג און האט איבערגעקוקט די סלידעס וועגן פאנגראם, האט מען אנגעטיקט דעם דוואריאנען באלאנס קי. דערפאר וואס ער האט צוזאמען מיט דעם גאטארויס פיסארן שווער. ס'איז אונטערגעגעבן דעם פעפערל צו רויפען און שלאגען די יודען. — די צייטונג וועד. אדעס. גראד. שרייבט, אז דאס מיניסטעריום דעם אינערן האט אפגעזאגט די בקשה פון דעם אדוואקאט ה' מאהריקא, אז מען זאל איהם אומקעהרען דעם שארען, וואס ער האט געהאט אין דער צייט פון די קייטנובער אויגרוהען געגען יודען. — אין סאפיא, די הויפטשטאדט פון בולגאריע, האט מען פון די דארטיגע יודישע קהלות די אשכנזישע און די ספרדישע צוזאמענגענומען פאר קייטנוב 1988 פאנגק. אויף אין די איבריגע שטעט פון בולגאריע האט מען געזאמלט געלד צו דעם צוועק. — דער גייער גיבערנאטאר פון קייטנוב פירט ארויס אוו האט דעם דאקטאר מושישניק און דעם אדוואקאט קעניגשאץ געמאכט א געגענדווייט.

## א גייער אקט

צו דער קאמערדיע „צענייט און צעשפרייט“

פון  
שלום-עליכם.

(ענדע.)

IV-טע סצענע

דאווידקא. (צו דער מויער) מאמע, נא דיר געלד, (צויהלט איהר אויס נאלד אין האנט אריין.)

חנה'ל. א, זעהר נויט, מיין ווהן! איך דארף עס טאקי גייט האבען, דער דאקטאר... די צמייק... איי, דער הוסט! דער הוסט! נאנצע טעג און נאנצע נעכט... (פארהוילט זיך.)

מאטקע. (נעהט צו צו דאווידקען, ציהט אויס די האנט, און חורט בשעת מעשה גראמאטיקע.) אימעיטעלני-רעגני, געב דאווידקא אביסל געלד, דארטיעלני-רעגניע, דארף האבען אויף פאפיר, דאמפלני-רעגנאס און אויף פענעס און אויף טינט, ווייטעלני-רעגני...

דאווידקא. רעגני, רעגני, רעגני! (רוקט איהם אריין אסטבע) אלע אין איין קול רעגני!

גדליה. מייער ווערטער, נאר דאנקען נאט, וואס איך בעדארף קיין געלד נישט האבען, איך קאן מיד שוין באנעהן אזוי, און שטעל דער נאנצער וועלט ארויס א פייג!

דאווידקא. מאמע! שיק נאך בראנפען מיט געזאמלענע צו פאר-בייסען, דארע קישקעס, פישקעס, העלזלעך און אפער טאקי לעקעד אויך.

חנה'ל. לעקעד? אויף וואס איז לעקעד?

גדליה. אלעקעד און בראנפען לךביר וואס?

דאווידקא. גלאט אזוי, פרייליך אויפן הארצען, הי געלעבט און אפער? ... ווארט אביסל... אז? מארקושא? (קלאט זיך נעהן צו דער שוועסטער און צו מארקושא.)

חנה'ל. (צו זיך אליין) וואס איז פאר א גרוילה פלוצלינג? וואס נאל דאס בארייטען?

גדליה. ס'איז שוין: זעהסט דאך אז מארקושא רעדט מיט קלארען שטיקע ווערטער...

חנה'ל. דעריבער נעהען קאמשיקעס בארוויס? מע רעדט דאך נישט צו דיר, וואס שטופסט דו אריין די צונג?

גדליה. וואס זשע קאן איך מהו, אז נאט האט מיד געשטראפט? צוגענומען די אויגען און איבערגעלאזט די צונג...

חנה'ל. מיין הוסט אויף דיר!

גדליה. פארנוץ געזונט!

דאווידקא. (צו מארקושא) ווי געהסט, מארקושא ברודער? און וואס לאכט אזוי מיין שוועסטער?

מארקושא. אפנים ס'איז איהר פרייליך, און אפער לאכט זי נאר פון מיר?

דאווידקא. פון דיר? איך פארשטעה נישט וואס דו מיינסט... נישט געווען דא נאך מאטוני?

מארקושא. ער דארף דען זיין? וואס עפס פלוצלינג היינט? קלארע. (רוקט אפ דאווידקען אויף א נייט. רעדט שטיל, צי-טערט מיט'ן נאנצען לייב) נו, דאווידקא, וואס הערט זיך עפס נייט? ... געווען ביי איהם? ... געטראפען? ... וואס האט איהר דאך געקערט?

דאווידקא. געווען, געטראפען און געקערט... ער דארף דא זיין אין גיבען... נאכט דו וויסען, קלארע, וואס דו האסט צו מהו...

קלארע. וואס זשע דארף איך מהו?

דאווידקא. רעדען... רעדען, זאגען, אלסרינג איהם זאגען! מע דארף נישט זיין קיין ווייבע קוואשע. מע דארף נישט וויינען, קלאגען, — רעדען דארף מען! רעדען ווערטער!

קלארע. ווי קאן איך רעדען, דו? דו ווייסט אליין מיין אומ-גליק, געטרייער ברודער (פאלט דאווידקען אויפן האלד און וויינט).

מארקושא. (צו זיך אליין) דאס מידל איז געריהרט, נישט אנ-דערש, משיגע און גענוג! זי ווייסט און לאכט און נאך אפאל געוויינט...



עס קענט זיך די מיר, עס קומט אריין מאטווי מיט א נעלאסיפער אין די הענט.

## V-טע סצענע

מאטווי. (אויסגעצויגט, מיט א גרינעם הוט, מיט לאנגע שטיינעל, מיט וואנקס שטארק פארברעהט ארויף, מיט א בייטשאל אין דער האנט.) א? מארקושא איז אויך דא? דאווירקא, א פערעטראנט?

דאווירקא. אויסן נעכטערען הארצען געהט קיין טאנץ גיט, ווייסט דו? (צו מארקושא) קום, נאקום, איך באקאן דיר עפס נאכען... (דאווירקא און מארקושא געהען ביידע ארויס פון דער, לאזען איבער מאטווי מיט קלארען אליין.)

מאטווי. (נעהט צו צו קלארען, גיט איהר א קוש אין האנט) גיט מארקען, קלארע, וואס ביזט דו אזוי פארנארנט?

קלארע. איך האב ווינציג וואס צו זאגען מן הסתם? מאטווי. אנדא, יעדער האט זיך ווינע דאנא, גלויב מיר איט ליכער האט גענוג, אט האב איך געהאט ערשט היינט פון מיין פא פאשא.

קלארע. וואס איז שוין ווידער? מאטווי. איך זאל איהם נאכען וואהין איך געה. קלארע. נו? און דו וואס האסט געזאגט? מאטווי. איך וואס האב געזאגט? איך האב איהם דערצייהלט דעם רעכטען פסוק.

קלארע. צום ביישפיעל? מאטווי. אז איך געה אהין וואו מיר געקעלט און דער מיט דעם וואס מיר איז ליב.

קלארע. וועמען האסט דו דערמיט געמיינט, מאטווי? מאטווי. דיר, געוויינטליך.

קלארע. ליבער, טייערער מאטווי! מאטווי. וואס דען? איך דער ניי אלע מיטן קאסער! ס'איז היינט אין אנדער וועלט געווארען! פרייהייט, פרייהייט טייערער פון אלץ! אט ניים איך וואהל מיין שוועסטער פלארא שפיעלט א ליבע מיט א רעכטען שאלטעק, א פראווינאר איז ער, גיט היינט איז קארען, א וויכר נעמט מען מוזען מאכען.

קלארע. וואס הייסט דאס א וויכר? מאטווי. מע נעמט אנטלויפן... און די אנדערע שוועסטער מיינע, חנה, די איז נאר צוגאלדע שווארצע אהר פארקאקען— אויף די קורסען נאנט זי וויל זי פאהרען!

קלארע. נו, מע לאזט זי? מאטווי. וועמען הערט זי? נאר דער ברודער מיינער הייסט דער איז גלאט א טשע: מיט די שומס-ציוניסטען האט ער זיך צענויפגע- סקאמפאניגט און וויל די יודען קיין ארץ ישראל איבערשעקלען, ער זאגט אז...

קלארע. מאטווי, פערצייה, איך שלאג דיר איבער, וואס האט מיט דיר גערעדט מיין ברודער היינט?

מאטווי. דאווירקא? געהייסען איך זאל קומען, וואס איז דען? קלארע. (ברעכט די הענט, זוכט דאווירקען) און ווייטער נאר גיט?

מאטווי. און ווייטער נאר גיט, און פון מיין אומגליק האפען מיר גערעדט.

קלארע. פון וואסער אומגליק?

מאטווי. פונם אלטען אומגליק, ווי אזוי און ווי ארום איך זאל מיר אויסרייסען פונם וויסען שויד... ס'איז אויף מיר איין אומגליק, איין אנשטעל און גענוג.

קלארע. איין אנשטעל? א שטער אנשטעל! מאטווי. איין אנשטעל, אקאמעדיע ביז א צייט.

קלארע. ביז א צייט? ביז וואסער צייט? מאטווי. איך דארף, פארשטעהסט דו מיר, ניי פיהרען ביי דער גא... מסתמא ווייס איך וואס איך האב צו טהון... מסתמא האב איך דאך א חשבון...

קלארע. א חשבון? נו, און נאכדעם וואס? מאטווי. און נאכדעם? נאכדעם נאפליגעוואט! איך שיק ניי אפ די תנאים און קום צוגעהן אהיים און זאג ניי גלייך, איך האב א פלה, טהוט מיר וואס איהר ווילט, איך האב א פלה, (נעמט זי פאר די הענט) קלארע רופט מען זי.

קלארע. ויסער טייערער מאטווי! מאטווי. דו מיינסט איך זאג גלאט אזוי? איך שווער דיר ביי מיין לעבען! (קושט איהר די הענט.)

קלארע. ליבער טייערער געטרייער! מוז דאס זיין וואס פריהער... (קוקט זיך ארום אויף אלע ווייטען) און אפשר טאקי היינט...

מאטווי. וואס איז? נארעלי? וואס האפען מיר קיין צייט גיט? קלארע. (שטארק צעטראכען) מאטווי! טייערער מאטווי! האסט מיר געשוואהרען אפאל— געדענקסט דו ווען?— אז איך מעג דיר אלעס נאכען.

מאטווי. אלעס וואס דו ווילסט, אט האסט דו דיר מיין האנט, מיין ווארט, דאס געהערענארט פון מאטווי מיראנאוויטש שאלאנט (גיט איהר די האנט)

קלארע. עויל אנהויבען עפס נאכען, פאלט איהם אויפן האלז און וויינט) מאטווי! מאטווי!...

מאטווי. קלארעס, דו וויינסט? וואס באדייטען דינע שטערען? (נעמט זי ווי א קינד)

קלארע. (ברעכט די הענט, נארמט זיך אויף אלע ווייטען) ווי ס'על פאל איך גלויב מיר נאכען, גיטא קיין ווערטער, קלארע גיט ברענגען פארן מויל! עס פאלגט מיר גיט די צונג... אוי, ווי אומגליקליך איך בין!...

מאטווי. אויסנאמעס ווילען, קלארע, האלבע ווערטער, זאג, גיט ניין, גיט רייס מיין הארץ אויף צוויי!

קלארע. אוי, וועה, מאטווי, ויסער, הארציגער מאטווי!... ניי פאלט איהם אויפן האלז, רוימט איהם ציין אסוד אויפן אויגער... מאטווי לאזט אפ הענט און פיס, קוקט אויף קלארען, עס געפנט זיך די מיר און עס קומען אן דאווירקא מיט מארקושא...

## V-טע סצענע

מארקושא. הא-הא-הא! איך הויב ערשט אן צעקיינען, איך הויב שוין אן פארשטעהן!...

דאווירקא. (שטיל) קוים געשטויסען, אז דא שמוסט זיך פון א שויד... (הויך) מול טוב דיר, שוועסטער! שפע זיך גיט מאטווי, גיטא מיט וואס צו שעמען זיך!... מאמע, הייס דערלאנגען ברנאפען און פארבייסען! קלארע ווערט א פלה און נעמט א פיינעם חתן...

חנה'לי. (צו קלארען) קום אהער, מיין טאכטער, לאמיר זיך צע- קישען, (קלארע געהט צו צו דער מוסערס בעט פאלט איהר אויפן האלז און וויינט) וואס וויינסט דו, טאכטער?



דאווידקא. (צו קלארען) געדענק וועט, שוועסטער, וואס דו האסט צו מהון. נישט געמאכט קיין לאנגע שידות און באלד מיט איהם גע- פאהרען אויף דער הייסקער שעה און געשטעלט א חופה צו די איבער- ריגע) נעה נאר, וואס איז דער געלעכטער?

טארקושא. דער אלטער מיינט, אז איך בין דאס דער חתן. גדליה. ניטא שוין היינט אעלכע יודען! אט געמט א שטיינער די גורים, ניט אויסגעכערט זאל זיין, איך מין מאטונייטישקס טאטען רב מאירל שאלאנט; וואס איז מיט איהם דער יחוס אזוי גרויס גע- ווארען? געזען אמאל א פראסטער יוד און טאקי נאר א פראסטער, איך געדענק איהם נאך, ניט היינט געדאכט, אהן שטיוועל... מאיר טשאלענט האט מען איהם אמאל גערופען...

דאווידקא. (שלאנט איהם איבער) טאטע! דו האסט א גרויסען טעות! זיך פארביטען מיט די יוצרות, נישט מארקושא איז דער חתן. גדליה. ווער דען איז דא דער חתן?

דאווידקא. מאטוניי, מאטוניי מיראנאוויטש שאלאנט.

גדליה. (בלויבט שמעהן א מינוט מיט'ן גלעזל אין דער האנט דרעהט זיך אים מיט'ן פנים צו חנה'לען.) נו? ווער האט געטראכען— איך צי דו?

חנה'לע. פארשעהט זיך דו, פונקט ווי א בלינדער אין גרוב אריין געטראכען.

גדליה. וואס דען? איך האב שוין לאנג געוואוסט, אז ס'איז א שרוד... מאטוניי איז מיר פון תמיד אן געפעלען... און א טאטען האט ער אויך א פייגע, המ... מהכתי, איך האב געזען דעם חלילה נאר נישט וואס צו זאגען... לחיים, קינדער! לחיים אלע!

דאווידקא. (האפט אטעלער, מהוש איהם א נוארף אין דער ערד אריין און צעברעכט איהם) מול טוב! מול טוב! אלע. (שרה פייגע און בלוימקע אויך אין מיטען) מול טוב! מול טוב! מול טוב!

ענדע פונ'ם דריטען אקט.

## חרבן בית שני.

(ענדע.)

אז גירוז'קיסר האט דערזעהן, אז קיסטיוס האט צוויי מאל גע- האט אמפלה אין ארץ ישראל, האט ער געשיקט זיין בעריהמטען פעלד- דער פלאוויאס אספסיגוס אין ארץ ישראל, אפצורעכענען זיך מיט די יודען. אספסיגוס איז געווען א קלוגער בעל מלחמה, ער האט פאר- שטאנען, אז מיט איין מאל וועט ער גיט גובר'זיין די יודען, וואס זענען געהר ביז אויף די הייסקער און זיי איז איצט שייער און ליב די פריי- הייט, און וועלען זיך געוויס שלאגען ביז דעם לעצטען טראפען בלוט. לכן האט ער זיך מיט געווען צו טיילען זיינע ספיציג שוועגטען מאן חיל אויף עטליכע טיילען, און טאכען מיט די יודען, קליינע געשלאגן אין עטליכע ערטער, ביז זיי וועלען אפגעשלאפט ווערען און וועלען סוף כל סוף פאלען.

נאר פון דעסמוועגען, ווען אין גליל וואלט געווען א הויפט- מאן, ווי אלעזר בן חנניה אדער ווי יוחנן פון גוש-חלב, וואלטען אספסיגוסען זיינע חכמות גיט געהאלפען: די גלידער יודען זענען אים שטאנד געווען ווידערשטעהן געגען א חיל, וואס איז צעהן מאל געקערט ווי אספסיגוס האט געהאט, צום אויפגליק אבער איז געווען דער פאלישער יוסף א הויפטמאן, און ער האט געהאט די מפקה וואו

גדליה. די מוסער חנה האט שוין פארנעמען אז זי אליין האט אויך אמאל געוויינט. בשעת מען האט איהר אנגעזאגט די נוסע בשורה, אז גדליה מאטשער איז איהר חתן...

מארקושא. אזוי, מאטוניי! און איך, בהמה, איך זאל דאס אג- הויבען צו וויסען! מע דארף מיר געבען קיינען שטרוי... שוין לאנג ביי דיר דער ראניגער ראמאן?

מאטוניי. (צעטראגען) שוין לאנג? אהא! איין אפגעכערטע נאך ביי אונז פון ווייס איך ווען!...

מארקושא. נו, און מיט דער בלה וואס וועסט דו מהון? דו האסט נאך שוין א בלה ביי הונדערט צוואנציג יאהר.

מאטוניי. א בלה? איך שענק זי דיר אנוועק מיט רב משה'לען אינאיינעם. (שפאצירען ארום ביידע אויטער די הענט, רעדען שטילער- הייד.)

חנה'לע. (צום מאן) שמוס שוין שמוס! מין הוסט אויף דיר! (הוסט.)

גדליה. פארנוץ געוואלט... נו? וואס האב איך דיר געזאגט איז א שרוד?

חנה'לע. ווער ס'איז שעה, דו ביזט ביידע קלארעטשקע, לאז נאט געבען ס'זאל זיין מיט גליק... קרעהט אויס דעם קאפ צו דער טיר! ס'הא פייגע, וואו ביזט דו ערגעץ אין דער ערד? עס קומט אריין שרה פייגע דו קארנאטע, חנה'לע גיט איהר געלד און זי ברענגט צו טראגען בראנסען און פארפייסען.

דאווידקא. (ניסט אן אלעמען צו געלעך) לחיים שוועסטער! לחיים ברודער! מארקושא, ווארף אראפ די געלע הענטשקילעך און קום אקארשט צום מיט.

מארקושא. נו, קלארע! אט דאס הייסט געפריציוועט אנומען ברודער!... מאטוניי מין הארץ, איך קאן דיר זאגען נאר איין ווארט אציר: דעם ערנסטען הונט קומט אן דער בעסטער פיסען.

דאווידקא. פארניקט איהם גיט, נאחאל? זאלעך דיר אין די אויגען, שטיינער דיר אין הארצען!... מאטוניי, גיב אהער די מארדע ביינע, לאמיר זיך צעקישען. (קישען זיך) מכת חופה שטעלען וועלען מיר נאך שמוקען. (צום מאטער) מאטע, קום צום שיש! (מאטקע פיהרט צו דעם בלינדען גדליה צום טיש, דאווידקא דערלאנגט איהם אגלעל בראנסען און אויך דער מוסער טראנט ער צו צום בעט לעקעך און בראנסען און רעדט עפ'ס שטילערהייט מיט איהר אין בעט.)

גדליה. לחיים קינדער! לחיים. קלארע, נאט זאל געבען ס'זאל זיין מיט מול וואו איז דער חתן? קום אהער, מארקושא, ווייז אהער ביי האנט, איך האב שוין לאנג אויף דיר איין אויג געווארפען, איך האב נאך געקענט ביי טאטען. א ליכטיגען גן ערן, געווען א וואהלער יוד, פון יענע אלטע וואהלע יודען, וואס האבען גיט געוואוסט נאך פון קיין קארטען... הערט איהר— ער— ניטא שוין היינט אעלכע יודען! (אלע לאפען, קלארע שלאנט איהם איבער עטליכע מאל, און קאן איהם גיט איבעררעדען.) מע שמוסט שוין גיט פון יחוס און פון קענען לערנען! געווען א ווילדער מכנים-אורח און א פארשוין א גרויסער...

מלארע. (שעלפט דעם אלטען פארין ארבעל) טאטע! טאטע! דו האסט א טעות!

גדליה. איך? איך האב קיין מאל גיט קיין טעות! איך האב נישט געקענט זיין טאטע! איך האב נישט געקענט זיין מאמע און איהר ברודער נח, ער לעבט נאך דער פעטער נח? געווען א וואהלער יוד, א קלוגער, נאר איין חסרון: ער האט ליב געהאט אביסל בראנסען... (אלע לאפען! דאווידקא געהט צו, רופט אפ קלארען אויף א זייט, רעדט שטילערהייט.)



צו די גיט בעוואפענטע איינוואהנער, ער האט פון זיי סיעל געטויט  
און סיעל גענומען געפאנגען. גאברעם האט ער געשיקט יאנגען יונגען,  
גאר מען האט איהם גיט געמאכט.

יחזקאל מיט דריי מויענט טאן זענען געקומען אין ירושלים. אז  
די איינוואהנער פון דער שטאדט האבען דערהערט ווענען אלעס וואס  
עס האט געטראפן די אומגליקליכע אין גליל איבער דער שולד פון  
יוסף בן מתתיהו. האבען זיי געשווארען צו בעשיצען די הויפטשטאדט  
ביז זייער לעצטען מראשען בלוט. ירושלים איז דענסטמאל געווען  
אזשענע. פרעכטיגע שטאדט, שטארק באפעסטעט, און די קנאים  
זענען געווען ברויט. אז זי וועט גיט פאלען אין דעם פיינדס האנט.  
און באמת וואלט אזוי זיין, ווען עס וואלט גיט פארשטערט ווערען  
דער שלום און די אחרות צווישען איהרע איינוואהנער.

פון בעס אויף דעם סנהדרין, וואס האט דעם פאלשען יוספין  
געמאכט פאר א פערדנער אין גליל, זענען די קנאים געפאלען א  
סך חברים פון סנהדרין און האבען זיך אן זיי נאכס געווען, אויף האבען  
זיי געטויט סיעלע פון דער געלאפענער פארטיי (די מתונים), וועלכע  
האבען גיט געוואלט ליידען די מלחמה. אזעלכע מעשים פון די קנאים  
זענען גיט געפעקען געווארען די פארשטעהער פון דעם סנהדרין,  
ובפרט רבן שמעון בן גמליאל. דענסטמאל זענען די מתונים גע-  
ניימט געווען צו נעמען זיך פאר דעם שווערר און זענען געפאלען  
די קנאים. וועלכע האבען זיך געמוזט פארשטארען אין הר הבית.  
אז יחזקאל האט דערנעהן די לאגע פון די קנאים, האט ער אונטער-  
געהיט די איינוואהנער, אז זיי זאלען העקען די בעלאגערטע קנאים  
און אין איין נאכט האבען זיך די בעלאגערטע קנאים ארויס-  
גענגט פון הר הבית און האבען געפעקט די מויערן פון שטאדט  
און האבען אריין געלאזען די אדומים, וועלכע זענען געקומען העל-  
פען די קנאים געגען די מתונים.

די אדומים, וועלכע שטאמען אפ פון עשור, האבען אנגענומען  
די יודישע אמונה נאך מיט 200 יאהר פאר דער מעשה, זיי זענען גע-  
ווען בטבע אוילד, מערדעריש פאלק און מיט זייער קוקען אין  
ירושלים האבען זיי געבראכט מיט זיך קריג און אנגורעקע, און אין  
ירושלים האט געקאכט און געזאדען ווי אין א געסעל, אזוי אז די  
קנאים זענען שוין גיט גערן געווען וואס זיי האבען זיך מתחרר געווען  
מיט די אדומים, און האבען זיי געבעטען, אז זיי זאלען ארויס פון  
שטאדט. סיעל פון די אדומים האבען געפאלגט און זענען ארויס, און  
די וואס זענען געבליבען זענען צוגעשטאנען צו די מתונים, כדי זיך  
נאכס צו זיין אן די קנאים. מיט איין ווארט, א פחד און א סומעל האט  
געהערשט אין שטאדט, שגאה און קגאה, אהן א מושל, אן א בעל  
עצה. און יחזקאל מנשי-חלב, וואס זיין גאנצע לעבען האט ער געשעקט  
דעם פאלק, האט זיך משתדל געווען מיט אלע כחות צו מאכען שלום  
אין ירושלים, גאר ער האט גאר גישט געקאנט פועלן ביי די בלוט  
דורשטיגע שטרייטער.

די ריכע יודען, וואס זענען מתחילה געווען געגען דער מלחמה  
מיט די רויטער, האבען איצט געוואלט צוגעהקען זייער רייכטום און  
פארלאזען ירושלים. גאר דאס איז זיי גיט געראטען: די קנאים האבען  
זיך געשטעלט ביי דער מויער פון שטאדט, און האבען קיינעם גיט  
ארויסגעלאזען פון שטאדט. און דערווייל איז אפסטיגנס ארויסגעגאנגען

ער האט זיך געקעהרט, און פלעג מווען מיט חרפה אנשליפען פאר  
די רויטער. יחזקאל מיט זיין ביסל מענשען האט פארקעהרט, בעוויזען  
גרויסע גבורות. אז פלאקידום, איינער פון די רויטישע גענעראלען, האט  
געוואלט נעמען מיט שמוךס די שטאדט יודפת, איז יחזקאל ארויס געגען  
איהם און האט איהם שטארק געשלאגען און איהם פארטריבען.

דענסטמאל האט אפסטיגנס צוגעפגעקליבען זיין מליטער צו  
געהן אויף יודפת, און יוסף האט דערנעהן. אז ער וועט זיך מווען  
שלאגען מיט די רויטער, האט ער זיך שטארק דערשטארקען און האט  
זיך געאייגלט צו בעטען ביי דעם סנהדרין איין ערלויבניש צו מאכען  
שלום מיט די רויטער. גאר זיין בקשה איז גיט גערהאלט געווארען,  
און ער האט זיך געמוזט, גיט וויקענדיג שלאגען מיט די פיינד פון  
זיין לאנד און זיין פאלק. דענסטמאל האבען די גלילער בעוויזען  
אפסטיגנסען זייער וואונדערליכע גבורה. זיי האבען געשלאגען זיין חיל  
סיעל טאל און האבען צעבראכען זיינע אלע געוועהר, מיט וועלכע ער  
האט געוואלט ברעכען די מויער פון דער שטאדט. אפסטיגנסען איז  
געווארען אזוי ענג, אז ער האט גיט געוואוסט באמת, ווער איז דער  
בעלאגערטער: ער אדער די שטאדט יודפת. די אלע גבורות האט  
געטאן יחזקאל, גאר יוסף האט זיך פעהרמט, אז דאס האט ער געלעבט  
געטאן. גאר באמת איז געווען, וואו ער האט זיך געווענדט האט  
ער קאליע געמאכט, און יחזקאל גבורות האבען גיט געקאנט מציל זיין  
יודפת פון די רויטער און איהר מויער האט געמוזט פאלען. יוסף איז  
פאלד אריבער צו די רויטער און האט זעהר נישא תן געווען ביי  
אפסטיגנסען, און איז ביי איהם געווען שטענדיג די רעכטע האנט, און  
דער פארטריטער בעל עצה.

פון יענער צייט אן האט אנגעהויבען אפסטיגנסען גליקען. באלד נאך  
יודפת האט ער חרוב געמאכט די שטעט: יפו, סריקה, און דערנאך  
איז ער געקומען צו דער שטאדט שטאדט נמלא. אמת דיע שטאדט  
איז אויך געפאלען פאר די רויטער, אבער דער נאחזן האט אפסטיגנסען  
געקאכט דאס לעבען פון סיעל מויערער רויטער, וועלכע זענען גע-  
פאלען ווי זאנגען אונטער די שווערדען פון די יודען. אז די מויער  
איז שוין גאר חרוב געווארען, און דער פיינד איז שוין געווען אין  
שטאדט, האבען ערשט די גלילער יודען בעוויזען זייער אמת'ע גבורה.  
אט אזוי זענען ביסלעכעווייז געפאקען אין די רויטישע הענט די  
איבעריגע בעפעסטעטע שטעט, ביז עס איז מעהר גיט געבליבען  
ווי גוש-חלב.

אפסטיגנס האט געשיקט א מחנה מיט מויענטס רייטער און-  
טער דער האנט פון זיין זוהן סימס און ער איז געגאנגען אויף גוש-  
חלב. אז יחזקאל האט דערנעהן, אז ער וועט מיט זיין ביסל מענשען  
גיט קענען ווידערשטעהן געגען סימסען, האט ער איהם אנגעזאגט,  
אז ער וויל מיט איהם שליסען שלום; גאר ווייל היינט איז שבת, לכן  
זאל סימס צו ווארטען ביז זונטאג, און דאן וועט ער איהם עפענען  
די מויער. און סימס האט מסכים געוועזען אויף דעם תנאי. און האט  
דעם טאג גיט מלחמה געהאלטען. ביי נאכט איז יחזקאל מיט זיינע לייט  
ארויס געשילערהייט פון שטאדט. און איז אנמלאפען מיין ירושלים.  
אז סימס איז זונטאג צוגעטרעטען צו די שטאדט האבען איהם די  
אינוואהנער געעפענט די מויערען, און ער האט דערנעהן, אז יחזקאל  
האט איהם אויסגעגארט. און דער רשע האט זיין פעס אויסגעגאסען



קינדער און גענעסען זייער פלייש. שבעה עשר בתמוז איז פטל גע-  
ווארען דער קרבן תמיד, ווייל ס'איז שוין גיט געווען קיין שאף אויף אקרבן.  
און די גבורה אין בית המקדש האט אויפגעהערט. מיטום האט געשיקט  
זאגען די איינוואהנער פון ירושלים, אז זיי זאלען זיך אונטערשטייגען,  
גאר יחזקן האט איהם געענטפערט, אז די הייליגע שטאדט וועט גיט  
פאלען אין דעם סיגדס הענט, דאס הייסט, אז גאר די חורבות וועט  
דער שונא געמען, אבער גיט די געפיינען. די בעלאגערטע האבען  
געווינען גרויסע גבורות, גאר דאס אלעס האט גיט געהאלטען און  
סוף כל סוף איז חרוב געווארען די הייליגע שטאדט ירושלים, און  
דער בית המקדש איז פארברענט געווארען אים גיינטען אב (תשעה  
באב) אין יאר דריי מ'ז'ענט אכט הונדערט און דריי-  
סיגסען צייט די וועלט איז געשאפען געווארען.

די קנאים אבער האבען זיך נאך דעם חורבן בית המקדש פאר-  
שטאדט אין דער יאריבערשטער שטאדט, וועלכע מיטום האט גיט  
געקאנט איינגעהערט. און אז מיטום האט זיי ווידער געזאגט. אז זיי  
זאלען זיך אונטערגעבען האבען זיי געענטפערט, אז זיי האבען אייג-  
טאל געשווארען גיט צו פאלען לעבעדיגע אין דעם סיגדס הענט,  
און זייער שבועה וועלען זיי גיט מחלל זיין. אין פינפטען אלול איז  
געצוואנגען געווארען אויף די איבערשטע שטאדט, ירושלים איז  
געווארען וויסא און דאס יודישע פאלק איז אנטעק אין גלות, וועלכער  
דויערט נאך ער היום, ווייל ביי אונז פעהלם אחרות, אהבה און שלום  
איצט אויף.

שלמה בער מאן.

## אלטגיייראנד.

(פארטונעצונג).

XIX.

אין פרידריכסהיים זענען אונזערע לייט אנגעקומען נאך ביי-  
צייטען. ס'איז קריג זיך פארצושטעלען מיט וואסער א פרייד מע  
דאס זיי דארט אויפגענומען, אלס מען איז געוואהר געווארען ווער  
זיי זענען. דורך פרוי שרה און זיין שוועסטער מרים, וועלכע פרידריך  
האט געזעהן נאך אין די וויסעלעך דאמאלס ווען ער איז ביי זיי  
געווען צו הויז אין וויען, האבען אלעס אנגעשטרענגט די געסט  
פארגעניגען צו פארשאפען. אפילו דער קליינער פריי, דוד און  
שרה'ס קליינע קינד, האט אפנים דערפיהלט, אז דאס זענען אמתע  
פריינד פון זיינע גלעמערן און האט זיך אזוי שטארק צו זיי צוגעלאזט,  
אז דער אלטער קינדקארט האט זיך אין איהם פשוט פארליבט  
און דאס האט איהם אויף א לאנגער צייט פארהאלטען אין אלט-  
גיייראנד.

ביים מיטאג האט מען די געסט רייך אויפגענומען און קינדס-  
קארטען האבען די טייגען גאר בעזונדערס געשטעקט. נאך סעהר איז  
ער צופרידען געווען בעת מע האט איהם דעצייהלט, אז די אלע  
טייגען זענען יודישע און טיילנטייז גאר פון דור'ס אייגענע געמער.  
מיט דעם ווייז-פלאנצען האט זיך דאך די יודישע קאלאניזאציע  
אנגעהויבען נאך אין די אכציגער יארהען.

מרים, די שוועסטער פון דוד ליטוואק, האט זיך אויפגעהויבען  
פונ'ם מיט איידער דער מיטאג האט זיך געענדיקט. פרידריך האט זיך

מיט זיין חיל איבער ארץ ישראל און האט וויסט געמאכט די יודישע  
שטעט.

פלוזלינג איז אנגעקומען אפסטיגוס'ען א ידיעה, אז צוויי איי-  
ראפייאישע לענדער האבען מיר געווען געגען וויס. דא האט ער  
אנגעהויבען זיך איילען מיט זיינע געשעפטען אין ארץ ישראל, בכדי  
גיכער צו געצווינגען אלע פעסטונגען און קענען פארלאזען ארץ  
ישראל, אלע פעסטונגען זענען געפאלען אין זיינע הענט אויסער דריי:  
מסדה, ספרים און הורודים און צו ירושלים איז ער נאך גיט צוגע-  
טרעטען.

אין מסדה האט זיך געפעסט מיט דער שטארקער העלד שטען  
פר גיורא. דער מענטש איז געווען א גרויסער גבור א מוראדיגער בעל  
מלחמה און ער וואלט געקענט גרענגען פיעל נוצען, ווען ער זאל גיט  
ליב האבען זיין א שררה, א הערשער. אט דער חסרן זייער, מעג מען  
זאגען, האט געבראכט אומגליקען אויף ארץ ישראל. ער האט צו זיך  
געזאמלט א גרויס חיל און האט געוואלט קומען אין ירושלים און  
געמען אין זיינע הענט די מקדש. עס פארשטעהט זיך, אז יחזקן  
און די קנאים האבען עס גיט געקאנט ערלויבען, ווייל שטען איז גיט  
פעהיג געווען צו זיין א מושל, האטש ער איז געווען א שטארקער בעל  
מלחמה, און האבען שטענדיג גיט געוואלט אריינלאזען אין שטאדט.  
גאר די מתונים, בכדי זיך גוקס צו זיין אן די קנאים, האבען איהם  
דנקא אריינגעלאזען, און ער האט מיט זיך געבראכט די סקריקין אויף,  
און דער מוסעל אין ירושלים איז געווארען נאך גרעסער.

דערווייל איז גיורא-קיסר געשטארבען און אפסטיגוס איז געווא-  
רען קיסר אנשטאט איהם. דא האט ער געלאזען זיין זוהן מיטום הרשע,  
ער זאל פיהרען די מלחמה אין ארץ ישראל. און נאכדעם, אז מיטום  
האט געמאכט א תל פון די לעצטע פעסטונגען אין ארץ ישראל, איז  
ער צוגעטרעטען צו ירושלים, און אין ירושלים זענען דענסטמאל גע-  
ווען פיער פארטייגען: דריי מוינענט קנאים און זייער פעלדהער אלעזר  
פון שטען; נעם מוינענט קנאים פון גליל אונטער יחזקן מגוש-חלב;  
שטען פריגורא מיט זיינע לייט און מיט די סקריקין צוזאמען צעהן  
מוינענט מאן; און די אדומים פיהר מוינענט מאן, — סך הכל פיער  
און צוואנציג מוינענט מאן שטארקער חיל מיט בעריהמטע פעלדהערען,  
ווי יחזקן און שטען זענען געווען. אזא חיל מיט אזא שטארקער שטאדט  
ווי ירושלים האבען געקאנט ווידערשטעהן די שטארקסטע בעלאגע-  
רונג אין דער וועלט, ווען עס וואלט געווען צווישען די יידען האטש  
אפיקל אחרות.

פיעל מאל האבען די רויסער געמאכט וואלען ארום דער מויזער  
פון ירושלים, גאר יעדעס מאל פלענען עס די יידען חרוב מאכען.  
איינקמאל האבען זיך די רויסער געמייסט זיבצעהן טעג אויף צו מאכען  
א שטארקען וואל; פלוזלינג איז געקומען יחזקן מיט זיינע לייט פון  
אונטער דער דורך א חיל און האט פארברענט און חרוב געמאכט  
דאס גאנצע רוימישע געביי. אז מיטום האט דערזעהן, אז מיט גבורה  
וועט ער די שטאדט גיט געמען האט ער זיך מישב געווען בעלאגערען  
די שטאדט, ביז דער הונגער און דארףשט וועט גייטען די בעלאגערטע  
אונטערשטייג צו ווערען.

דענסטמאל האט זיך אנגעהויבען פאר די יידען א פיטערע צייט:  
דאס גרויס איז אויסגעגאנגען, און ווייפער האבען געקאכט זייערע



"אנדערש אבער איז עס מיט די עהרענשטעלעס. דא האבען מיר א שטופען פלל. ווער עס שטופט זיך ארויס פון פארענט, דעם ריקען מיר שטילערהייט אב אין א זייט. מיר בעטיהען זיך דאס אמת'ע פארדיענסט צו בעלזינען. האטש עס ליגט ערנעץ פארשטעקט אין א ווינקעל. אויף דעם אופן זענען מיר נאראנסטירט, אז אינגער טייטערע געזעלשאפט זאל גיט בערויפם. ווערען פון פארשידענע געשעפט-זוכערס. אזוי איז ביי אונז היינט פערזענלעכע ארויטשער אויגענדראקטאר, וועלכער האט די שטעלע געהאט נישט-וויילענדיג אנגענומען, ווייל ער האט געמוזט אוועקלאזען זיין פראקטיקע."

"ווייזט אויס, די פראקטיקע האט איהם פיעל איינגעטראגען" — זאגט קינגסמאן.

"גיין גיט אזוי פיעל", ענטפערט דוד, "ווייל דער עקס"שט איז ער גייווען בעשעפטיגט מיט ארימע לייט."

דער שמועס געהט איבער אויף פארזעסענע מיידלעך און אויף חברות פון צדקה. דוד זאגט:

"פארזעסענע יודישע מיידלעך אמאל האבען גיט געהאט וואס צו טון. היינט אבער האבען זיי א ברייט פערל צו ארבייטען. די גאנצע צדקה-זאכען ליגען ביי זיי אין די הענט. אויף דרינען האבען מיר קיין שום נייעס גיט אויסגעטאן. מיר האבען נאר דאס גאנץ אלטע צונויפגענומען מיט א סיסטעם און צענטראליזירט. אלע וואהלשטיגע אייגנטימער, וועלכע איהר געדענקט פון אייראפא, געפינט איהר ביי אונז מיט א סיסטעם געזאגט. דורך אזא ארט ארגאניזאציע איז עס מעגליך יעדען הילפסבעדיקטיגען באלד הילף צו געבען. האטש איבערהויפט קומט מען ביי אונז אן צו צדקה-הילף וועניגער וואו ערנעץ אנדערש, ווייל ביי אונז איז די עקאנא-מישע לאגע געזונטער."

דאס אלעס האבען מיר גיט אויסגעטראכט, נאר דאס בעקאנטע אויסגענוצט. איהר געדענקט מסתמא די ארבייטס-הילף און ארבייטס-פערמיטלונג אין דער אלטער צייט. ביי אונז האט יעדער דאס רעכט אויף ארבייט און דערמיט אלזא אויף ברויט. דאנעמען אבער איז ביי אונז יעדער מחויב צו ארבייטען. קיין בעטלערס ליידען מיר בשום אופן גיט. א געזונטער מענטש, וועלכער געהט בעסען נחבזות, ווערד ביי אונז פארשטעט צו די שווערסטע ארבייטען. ווען אבער אייגער ווערד קראנק און האט גיט פאר וואס זיך צו קורירען, דארף ער גאר זיך ערנעץ אין א שפיטאל מעלדען, ווערד ער באלד צוגענומען. קיינעם זאגט מען גיט אב. אלע שפיטאלען פון די שטאדט זענען דורך מעלעפאן פארבונדען מיטן צענטראלעם און אזוי ווערד באלד בעשטימט, וואו עס געפינט זיך א ליידיג פלאץ דעם גייעס חולה אויסצונעמען."

## XX.

דוד האט זיינע געסט געלאזט זיך א ביסל אויסרוהען און צוויי-שען זיך בעוואונדערען אלעס וואס זיי האבען ביז איצט געהערט און געזעהן.

אויף דער נאכט איז ער ווידער צו זיי געקומען, און זיי פאר-געלעגט צו געהן אין טעאטער. דערפיי ווערען מיר געוואהר אז אין אלטנילאנד געפינט מען אויסער דעם גאנצ-אנאלטעאטער, וועלכעס שפיעלט, ווייזט אויס, אין העכע אייטשען, און אויסער די פאלקס-

דארף געוואונדערט, נאר דוד האט איהם ערקלערט, אז זי איז א לעהרערין אין דעם מעדען-גיימאזיום אויף ענגליש און פראנ-צויזיש. קינגסמאן איז די תשובה גיט געפעלען. "אזוי?" מאכט ער, "דאס ארימע קינד מוז שטונדען געבען, כדי דערפון די חיונה צו ציהען?" אין דער שאלה איז געלעגען א שטילער פארוואנדלען אויף דוד'ס ארבעט.

דוד ענטפערט מיט א שטייכעל: "זי טוט עס גיט ווייל זי מוז דערפון לעבען. אויף בין גאך, דאנקען גאט בכח מיין שוועסטער אויסצוהאלטען. נאר זי טוט עס ווייל זי מוז געפן טון, און געפן מוז זי טון ווייל זי איז א מיטגליד פון אינגער נייע געזעלשאפט. אין וועלכע זי האט אלע רעכט. אין אינגער געזעלשאפט האבען די פרויען גלייכע רעכטע מיט די מענער."

"זיי האבען דאס רעכט צו וועהלען און אויסגעוועהלט צו ווערען. זיי האבען געארבעט מיט אונז געטריי ביים אויספירען אינגערע אייגנטימער. זייער בעגייסטערונג האט אונז, די מענער, צוגעגעבען מוט און ענערגיע. עס וואלט אלזא געווען די מיאוסטע איגראנק-פארקייט, ווען מיר זאלען אצינד אינגערע פרויען אנועקשטופען און פארשליסען זיי אין שטוב ביי דעם אויווען."

גאטליך איז ביי אונז קיינער גיט געצוואונגען דוקא אריי-צוטרעטען אין דער נייער געזעלשאפט, ווער עס איז אין איהר שוין אריינגעטרעטען איז ווידער גיט געצוואונגען זיינע רעכטע אויסצונוצען. די פרוי ביי אונז איז אויף פריי. זי קאן זיך מישען אין פאליטיק. זי מוז עס אבער נישט. דער חוב פון א מוטער לייגט ביי אונז גיט פון דער גלייכערעכטיגונג פון די פרויען. טיין פרוי צום ביישפיל געהט קיינמאל גיט צו פארזאמלונגען. דרינען איז אבער שולדיג דער קליינער פריי."

זי האט דעם קליינעם אליין געזויגען און דערפיי אביסל פאר-געסען איהרע רעכטע. פריער אבער איז זי געווען פון דער ראדיקאלער אפאזיציע. אויף האב זי אלזא דערקענט אלס געגעריין. אצינד מאכט זי מיר איין אפאזיציע אין דער היים, גאטליך די אנגענעהמסטע — אזוי פריבאוועט דוד מיט א ווערלל.

דוד ערקלערט ווייטער:

די פאליטיקע ביי אונז איז אבער איבערהויפט גיט קיין געשעפט-זאך. ווען איינער וויל זיך מיט זיינע אידעען בענגען אלס א פרנסה דערקענט מען איהם באלד און ער ווערד איבעראל מבוזה. אונזערע געריכטען האבען שוין א סך מאל ערקלערט, אז ווען מע זאגט איינעם, ער איז א פאליטיקער פון פראפעסיע, איז עס א בע-ליידיגונג. דערפון קאנט איהר שוין איינזעהן ווי אזוי מיר קוקען אויף דער פאליטיקע."

"עפענטליכע שטעלעס האבען מיר פארשידענע: שטעלעס פאר געלד און שטעלעס פאר כבוד. די שטעלעס אבער וואס ווערען גע-צאהלט מיט געלד, גיט מען ביי אונז אבער נאר די, וועלכע פאר-דיענען עס באמת דורך זייערע פעהיגקייטען אין זייער פאך. אלעליי צדדים בעגעגענען שוין פון אנהויב אן א התנגדות פון יעדען. ווידער דארפן די בעצאהלטע פקידים בשום אופן גיט מישען זיך בעת עס ווערד עפענטליך גערעדט וועגען די פראגען, אין וועלכע זיי זענען פאראנטווערטליך."



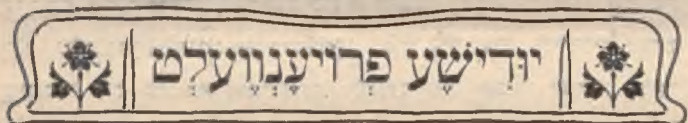
מעהר די יודישע וויסענשאפטען. דערפון אבער וועלען אויך אנדערע וויסענשאפטען גרינדליך בעהאנדעלט ווערען.

— דער נייער ביכערפערלאג „ליכט“ אין פעטערסבורג האט אבעררוקט פראספעקטען וועגען די ערשטע יודישע ענציקלאָפּעדיע. וועלכע זי טרעט צו ארויסצוגעבן. די ענציקלאָפּעדיע וועט ערשיינען אין טיילע יעדען חודש. יעדער טייל וועט האלטען 8 דרוקבויגען. דער ערשטער טייל וועט ארויס אין חודש סעפטעמבער.

די ארויסגעבער זאנען בפירוש אין וייער פראספעקט. אז די ענציקלאָפּעדיע וועט זיין נישט נאר בלויז א יודישע נאר איין אלגעמיינע אונדזערער איז אונז אביסל קשה פאר וואס זי רופט עס. די ערשטע יודישע ענציקלאָפּעדיע אונדז נישט די ערשטע ענציקלאָפּעדיע אויף יודיש.

— דער בעוואוסטער זאמלער פון פאלקסשפריכונערטער הי. ב. טרעט צו ארויסצוגעבן א נייע רייכע אויסגאבע פון יודישע שפריכונערטער. אין דער נייער אויסגאבע וועט אריין אויסער די יודישע שפריכונערטער, וואס י. ב. אונדז. ספעקטאר האבען ארויסגעגעבן אין יאהר 1888, נאך נייע צינאט מענטשליכע צוויי מויענט שפריכונערטער, אונדז בכלל וועט די נייע אויסגאבע זיין מיט פיעל פערבעסערונגען.

— אין פעטערסבורג האט זיך געפילדעט א גענעלשאפט. וואס וועט ארויסגעבן אונזער דעם נאמען „נייע ביבליאטעק“ די בעסטע אייראפאישע שפריכונערטער, דערנאך אויך פון העברעאיש, אין זשאנאנישע אייבערזונג. פון די רוסישע שפריכונערטער וועט מען איבער קאראלענקא, נארכי, טשעקאווי אונדז נאך אנדערע. פון העברעאישע שפריכונערטער אונדז נאך. דער נייער פערלאג זאגט צו, אז מיט דער צייט וועט ער אויך ארויסגעבן אריינגעלע ערצהעלינגען אין זשאנאניש.



### I. אקגעמיינע נייעס.

— דער פינאנץ-מיניסטער אין רוסלאנד האט פארענטראגן א פראיעקט, אז מען זאל אפשאסען פון היינטיגען ערשטען יולי די פרויען פון די טיי-היינער, וואס זענען דאמט אלס קעלערינס ביים דער-לאנגען טיי אונדז אויף זייער ארט נאכען אקומען מאנספילען.

— די אייגענבאהן-פארנוואלטונג פון די ליניע דויטער-קאונקאז האט בעשלאסען צו געבן פרויען שטעלען אלס סטאציאן-נאמטשאלני-קעס, געהילפען אונדז קאסירער. אונדזנומען וועלען ווערען נאר פרויען וואס זענען נישט יונגער פון 25 יאהר אונדז האבען געקענט א מיטעל-שולע. אויף דער אייגענער אייגענבאהן-ליניע געפינען זיך שוין היינט 148 פרויען, וועלכע פארדיענען פון 800 ביז 600 רובל.

### II. יודישע נייעס.

— דאס רוסישע מיניסטעריום פאר וועגען אונדז פאהנען האט גע-שיקט די ערשטע אינזשינעריין אין רוסלאנד די יודישע פרוי ר. א. קאנעווסקי אונדז צו פארשטען די גענער פון יאטא-פאחאציעראי אונדז סקסער-פאל, וואו עס וועט געבויעט ווערען א נייע אייגענבאהן ליניע.

— אין שאוולער (קאונער גוב) פרויען-גיימנאזיום האבען דריי יודישע מיידלעך: פאני וואהלבערג, פאני מרגליות אונדז לאה פיינ בע-קומען נאלדענע מעדאלען אונדז צוויי: וואיניק אונדז טעץ האבען בעקומען זילבערנע מעדאלען.

דעראקטאר: מ. ספעקטאר.

פערלאג: פאלקסבילדונג.

טעאטערען. אין וועלכע מע גיט לאכענדיגע זאכען אויף פראקט יודיש — נאך פארשידענע טעאטערען פון אלע אומות. הערצל וויל אז זיין אלטניילאנד זאל דורכאויס זיין א קולטורנע לאנד, אינעם זין פון די אייראפאישער.

נאר איידער מע געהט אין טעאטער לעגט דוד פאר זיינע געסט א צייטונג. פון וועלכער זיי דארפען זיך אליין אויסקלויבען, אין וועלכען טעאטער זיי גלייכט זיך צו געהן. דערפון אבער פארקאממעט זיך א שמועס וועגען צייטונגען, אונדז דוד ערקלערט צו קינגעקארטס ער-שמויען, אז אויך די צייטונגען אין אלטניילאנד זענען אקטעלע, היינט יעדער אפאנעמט איז א שווער אין דער צייטונג מיט דער סומע פון אפצאהלונג אונדז אזוי ווי די צייטונגען, וואס ווערען פיעל געלעזען האבען דאך זעהר פיעל מודעות, על-פן קומט אויס, אז די אפאנעמט טען בעסערען אפאל גאנץ יאהר צוריק רוח מעהר ווי זיי האבען אפ-געצאהלט פארן בלאט.

דאס פערזאנאל פון דער דעראקציע איז גיט מעהר ווי אנגע-שטעלטע ביים ארבעט, אונדז דאך פאר דעם ארבעט, דאס הייסט, פארן לענע-פובליקום אפגעבען דין וחסדון ווי אזוי אונדז פאר וואס זיי האבען געפיהרט דאס בלאט. אלע יאהר ווערד צוגויס-גערופען איין אספה בלית פון אלע לענער פונעם בלאט. צו דער אספה שיקען למשל מויענט מיטגלידער איין רעלענאט, אונדז די דע-לענאטען בעקלערען שוין אלסדינג וואס געהער צו די אינטערעסען פונעם בלאט, בעשטימט זיין גאנץ אויסן קינסטיגען יאהר אונדז קלויבט אויס די דעראקציע אויף א יאהר פאר אונדז.

דורך אזא אייגנטיקונג בעקומט דאס צייטונגס-וועגען אזא ווייטע אויספרייטערונג, וועלכע איז אין די אקאליגע צייטען נאר גיט מעגליך געווען. דאקטאר הערצל וויל אבער בשום אופן גיט, אז אין אלטנייל-לאנד זאל זיין עפס אזוינס, אין וועלכען מע קאן מסופק זיין צו ס'איז מעגליך דורכצופיהרען. ער פארקאמפט דעריבער תיבה אגזומעקען, אז די אידע פון ארבעטלע צייטונגען איז נאר פון דרויסען זיי. אינעם יארש אבער האט זי שוין געהאט איין התחלה ביי די אייראפאישע צייטונגען, וועלכע האבען דעם רוח געטיילט מיט זייערע אפאנעמטען דורך דעם וואס זיי האבען אלע יאהר געגעבען הוספות אונדז געמאכט גרעסער אונדז ביליגער דאס בלאט.

משה מליינמאן. (פארשעצונג קוקט).

### ליטעראטור אונדז הונקט

— אין נומער 168 „הצפירה“ איז דער דעראקטאר סאקאלאו מודיע, אז עס איז געגרינדעט געווארען די אויסגאבע פון „אנציקלופדיא גרולה בלית“ בשפת עבר לכל החכמות והמדרשים הכלליים ולחכמת ישראל. (א גרויסע אלגעמיינע ענציקלאָפּעדיע אויף העברעאיש פאר אלע אלגעמיינע חכמות אונדז וויסענשאפטען אונדז פאר יודישע וויסענשאפטען).

די ענציקלאָפּעדיע, ספריקערט דער ארויסגעבער, וועט זיין גלייך, ס'איז אין די פארמאט ס'איז אין די וויכטיגקייט, ווי אלע גרויסע אייראפאישע ענציקלאָפּעדיעס אונדז אזוי ווי יעדע גרויסע ענציקלאָפּעדיעס בעהאנדלען גרינדליכער אונדז ברייטער די וויסענשאפט פון דעם פאלק, אין וועמעם שפראך עס איז געשריבען געווארען, אזוי וועט אויך די ענציקלאָפּעדיע בעהאנדלען



## פון דער אדמיניסטראציע.

אין אדעסא נעמט אויף אבאָנענטען אויף די „יודישע פאלקסצייטונג“, „עולם קטן“ און „ביבליאטיקא עברית“ ה' יצחק בעקער, מאלא ארנאטסקא נומער 106, וואהננג 17. אין וואסיקאוו (קיעווער נוב.) נעמט אויף אבאָנענטען המו"ס גרינבערג.

### אנשים חולים קובץ ספרים מאת א. ליבושיצקי.

מכיל: חולשת השושר, מורד, האם מנמנמת, רוצח, החולם הקטן, המפורס, מחיי כופר בכל.

מחירו 25 ק' בלי המשלוח.

פרי הספר מוקדש לטובת הסורים העבריים, שסבלו מן הפרעות בקישינב. להשיגו בכל בתי מסחר הספרים העבריים ואצל:

Издат. „Tyshia“ Варшава. Verlag „Tuschijah“ Warschau.  
5—3 בע"פ גובליפקי 7 מעון 4 285



### הויז-דרוקעריי

מיס מיינע טיפוגראפיע נאציאנאלע און אלע שפראכען אויף העברייאיש קאן יעדערמאן זעלבסט דרוקען אלעס וואס ער האבען וויל:

צוא בעציען אויס דער איינציגער פאבריק אין

נאנץ רוסלאנד „ПОБЕДА“ (Victory), печатни. букв.

И. А. ЛЕВИНСОНА.

въ ОДЕССѢ, Пушкинская, уг. Полицейск. ул., 16

und in WIEN, Adlergasse 12.

נארניטור № 60 מיט 100 בושטאבען 1. „ז“ 4.50

8. — „ 780 „ 66 „ 2. „ 200 „ 62 „

10. — „ 1160 „ 67 „ 3. „ 335 „ 63 „

מיינע פאבריקען פערפערטיגען אויך שטעכפעל אונד זיענעל נורפאס בעסטען מאטעריאל

פרייזקאנטע ווערדען פערזענדלעך נאך ערהאלט איינער פאסטמארקע 7 קאפ.

אנענטען ווערדען איבעראל געזוכט

## געגען מערידען און פוקלעס!

אפאראט וועלכער היילט גרינדליך  
אהנע אפעראציע. פרייו 2 ר' 50 קאפ.

Д. МОШКОВСКИЙ Варшава, Налевки 37.



מכתב-עתי בשפת עבר לכל עיני היהודים והיהדות בכל הארצות  
יוצא לאור בלונדן אחת בשבוע.

הדגל. מכיל 16 עמודים גדולים, ובו יבואו בכל גליון: מאמר ראשי, מכתבי סופרים מומחים ובקאים, המפיצים אור על כל מראה והזיון בעולמנו, הפרק מ„רחוב היהודים“ מלא רב ענין וחדשות שנפלו ביעקב, בפרק זה עובדים סופרים בכל חלקי התבל ואיים רחוקים, המקרימים להביא לקוראנו את החדשות המענינות ממקומותיהם, בהרעות „החדשות“ ילדי-יום „הדגל“ תמיד הראשון הוריו להוריען לקוראיו, בכל מקום שיש יהודים יש לו מודיע-חדשות פיליטוני: בכל גליון וגליון יביא ספור, ציור או תמונה מקורי או העתקת, כן יבואו בהדגל מאמרי מדע, ומקום רחב הוקצו בו לבקרת ספרים חדשים שיוצאים לאור. — מודעות זה החלק הנכבד לבני עמנו הסוחרים, ובהיות „הדגל“ נפוץ בין כל אחינו שבכל ארצות תכל תביאנה המודעות-המסחריות רב טובה למוכרים ולקונים.

מחיר „הדגל“ לשנה 6 רובל, בערך זה לחצי ולרבע שנה, לשלוח שטרות-רוסיה או מרקאות-המסחה בנות 10 קאפ' אר הרקציה:

„Hadelgel“, 6 Tenter str. North London E.

או אל אחד מסוכנינו ברוסיה:

Издат. Tyshia Варшава. — Редакцію Гацефира, Варшава.

Редакцію Гамелицъ, Ст.-Петербургъ,

Н. Нагановичъ, Варшава, Налевки № 38.

Л. Тыхочинскому, г. Вѣлостокъ.

### פערלאן „פאלקסבילדונג“.

## ציוניסטישע ביבליאטעהע.

(1) די יודישע קאלאניאל-באנק פון דה. ה. ה. הורוויץ;

(2) דער נאציאנאל-פאנד פון ר. א. ברורעס.

פרייו 3 קאפ. מיט פארטא 5 ק.

ב.

### די מינסקער ציוניסטישע אסיפה.

פרייו 10 קאפ. מיט פארטא 12 קאפ.

ציוניסטישע אנורות בעקומען ראכאט.

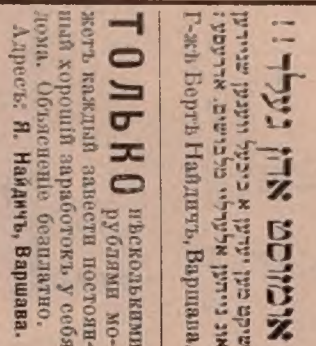
Издат. „Tyshia“, Варшава. — Verlag „Tuschijah“, Warschau.

### „אראנא-גורסקי. ווארשא, לעשנא 4 מל“

דאס איינציגסטע מיטעל צום אויסראטען נאציאנאלעס (הינער-)

אייגען) בראדאווקעס און פערדארמעטע הויט צור פרייו 80 קאפ'

און 50 קאפ' פארדערן איבעראל. 25—21 (129)



новая книга:

# „Современная Палестина“

въ физико-этнографическ. и политическомъ отношеніяхъ.

Книга эта иллюстрирована, содержитъ 19 печатныхъ листовъ на вѣленевой бумагѣ и имѣетъ 11 географическихъ картъ.

Цѣна книги . . . . . 1 руб. 75 коп.

Въ изящномъ переплетѣ 2 руб. 40 коп.

ПРОДАВЦАМЪ ОБЫЧНАЯ СКИДКА.

СКЛАДЪ ИЗДАНИЯ

ПРИ ТИПОГРАФІИ И ФАБРИКѢ ПИСЧЕВУМАЖНЫХЪ ИЗДѢЛІЙ

ТОРГОВОГО ДОМА

## Г. М. Левинсонъ въ Одессѣ.

Желающимъ ознакомиться съ содержаніемъ этой книги безплатно выеывается краткое описаніе ея.

אומרים אתה נעלד!

שקט בין ידועי אבינו ונעניי ישראל

אין ידועין אלעליי פליכטיג. ארבעט:

Г-нъ Борты Найдзетъ, Варшава.

ТОЛЬКО

исключивши

рублики мо-

жетъ каждый

заплатить посто-

пай хорошия

заработокъ, у себѣ

дома. Объявление

бесплатно.

Адресъ: Я. Найдзетъ, Варшава.

אדום את המלאכה!

אללע סארטן שפעלען באנק

לערט אים גרינדליך, אויך

דורך ברעפע

דער יעדערמאן פארשטאנדט אין דאס

שפעליכע ארבעט

Адресъ: М. Я. Бейнманъ

Варшава, Улицы 22-

(106) 25—18



# לעזש ביכער

אין 6 שפראכען  
אין צוקערמאנ'ס לייז-ביב-  
10-9 ליאמבעק 218  
ווארשא נאדעווי 7.

**ЮЖНЫ АГЕНТЫ**  
для сбыта изданий штемп. фабрикаций патент предметов со значительной прибылью. Первоклассное производство. Не смѣшивать съ другими мелкими заведениями. Рефлектанты благодарю. указать родъ заплатит п. д. Каталоги и условия безплатно. Конт. паров. типогр. и фабр. штемп. И. ЗИМАНЪ, г. Бѣлостокъ

**י. שעקמאן ווארשא.**  
פאבריק פון וילבער 84 פראבע  
עם פלאמעט-ווארען. 80 28

**И. ШЕКМАНЪ**  
Варшава, Налевак 20.  
מאכטן נאכפערן 20 מאכטן ווארען 10

יעצט פערטיג פון דרוק  
**ספורי ישורון**  
זעהר אינטערעסאנטע ערשעלונגען פון  
תלמוד אין זשארגאן. פרייז 80 קאפ  
1-6 צו בעקומען ביי:  
Книжный магазинъ  
З. Ш. Среберка, Вильна.

רצבי ולכבוד הגוי כלו י"ל:

## המקהלה

או גלריה של משוררי ישראל.  
קובין (אלבום) 94 תמונות משוררי עמנו  
מלבד המונה אליגוריה ושיר מוזהב  
למקהלה ערך ספרותי ואומנותי לכל  
התמונות ביוגרפיות מדויקות ותגובות  
משורר-חשב ושלל צבעים. המקהלה היא  
נאה ויאה לעלא מן כל תשבתא  
ומסוגלה בתור פרס לתלמיד, דורן לבר  
מצוה וכלי חמדה לכל הדוגל בשם ישראל.  
גדל מדה רבע גליון, מכורכה כבד  
ומוזהבת. מחירה באנגליה 5 שיללינג,  
6 פאנס, עם המשלוח 6 שיללינג, ברוסיה  
עם המשלוח באחרות 3 רובל (בשטרות)  
רוסיה או במקומות הפוסתה בנות 10 קאפ)  
ובעיר זה בכסף שאר הארצות. להשיגה  
בבתי מסחר הספרים לסוחרים ראבאמ  
הגון. הסוכנים הראשים הם: 2-238  
GREENBERG & Co.,  
LONDON 80 Chancery Lane, W. C.

**בית-מסחר ספרים**  
**ב. צ. שיינפנקעל**  
ווארשא ולאמע 63  
מוכר, קונה ומחליף כל מיני ספרים  
בתנאים נאותים למכר. (210) 60 10

# ווינש-קארטען (לשנה-טובה)

עם ציורים מצויין:  
פראכטפאלע ארבייט! 20 סארטען ווינש-קארטען (פאסט-קארטען)  
מיט פערשידענע שענע בילדער מארץ הקדושה, פרייז פאר א קאלעק-  
ציאן פון 20 שטיק מיט פראט 50 קאפ. סוחרים און ציוניסטישע  
פערצינען בעקומען גרויסען ראבאמ.  
אויך געפינט זיך א פראכטיגער אונגעהייער גרויסער אויסוואהל  
פערשידענע שענע סארטען איילאנדישע ווינש-קארטען, אנטקען  
אונגעהייער בילד! פאר 5 רובל בעקומט מען א פאלשעטערדיגע קאלעק-  
ציאן ווינש-קארטען (וועניגער פון 2 רובל ווינש-קארטען ווערט מיט  
קיין נאכנאמע נישט געשיקט, ביי 1 רובל קען מען שיקען מיט פאסט-  
מארקען) אלע בעשמעלונגען ווערען ערפילט, שנעל און פינקטליך  
ניט אינ ביליג.

**קארטא פאלעסטינא.**  
דינע קארטע ענטהאלטן אלע שטערט, שטערלעך, טייכען, טייכלעך, אלע  
אלטע און נייע קאלאניעס, צייגט אן די גרענעצען פון די שבטים, וויפיל  
מענישע יעדע קאלאניע האט און וויפיל ער יעדע קאלאניע בעזיצט א. ד. ג.  
דינע קארטע איז פראכטפאל שטען געדרוקט אין 8 שיענע פארבען, פרייז 0 קאפ.  
סוחרים און ציוניסטישע-פערצינען בעקומען גרויסען ראבאמ (וועניגער פון 5 קאר-  
טע ווערען מיט קיין נאכנאמע נישט געשיקט).  
12-4 אדרעסע:  
233 Книжный магазинъ Братьевъ Влѣтницкихъ въ Одессѣ.

**Paryzkie nowe modele**  
rekomenduje znany magazyn  
Okryć damskich, wierzchów do futer i kostjumów  
**D. Borodowski, Warszawa, Leszno 9 m 4.**  
Na żądanie wykonywam wszelkie obśtalunki  
w 24 godzin.  
(148) 25-13

**1000 ביז 2000 רובל זייטיגע הכנסה יעדעס יאהר**  
קען האבען יעדער, וועלכער פאר £00 ביז 600 רובל (מען קען אויס-  
צאהלען אין ראטעס) שאפט זיך איין פון אונז א מאשינע מיט א בע-  
שרייבונג, וועלכע לערנט אויס ווי איינצוארעכענען א זאגער אליין אהן  
שום הילף פון איין אנדערן און אהן שום לערנען פאר דעם, ווי צו מא-  
כען אלערליי סארטען געטרענקע פון פרוכט, יאגערס, סעלטערס און  
אנדערע מינעראל-וואסער, פערשידענע קוואסען, פראנצויזישע געטרענ-  
קע און וויין: סידר, שאספאניער, ארענזשען א. ד. ג. — דעם חשבון  
וואס דאס דארף קאסטען און פאלשעטערדיגען פראקטישען פרייז קוראנט  
מיט אילוסטראציעס "שיקט" אויס פאר א 10 אדער 7 קאפעקענע  
1 — מארקע די פאבריק פון מאשינען:  
Фабрика машинъ И П П О и Ко. въ Варшавѣ,  
Грибная ул., собств. домъ № 15н.

## דאמף-דרוקעריי עט ליטאגראפיע

**פין ש. בעלכאטאווסקי אין פיעטרעקיב**  
איינצוארעכענען לויט די נייעסטע סיסטעמע, מיט די שענסטע מאדערנע שריפט  
און פערצינענען, נעמט אן צו דרוקען אלערליי ביכער: יוריש, רוסיש  
פוליש, דייטש א. ד. ו. וואס די לייכטסטע בעדינגונגען. אויך פערשידענע  
עטיקעטען, פרייז-קוראנטען, פאבריקטשען ביכלעך, אויך אלערליי אנדערע  
סארטען דרוק אונז ליטאגראפישע זאכען.  
10 50 אלעס ווערט פינקטליך און שנעל בעיארגאט. (212)  
Въ Типо-литографію Ш. Белхатовскаго, г. г. Петроковъ.

Вышло третьимъ изданиемъ:  
**О возрожденіи еврейскаго народа на Св. землѣ**  
его древнихъ отцовъ  
**М. Л. Л И Л І Е Н Б Л Ю М А**  
(6 печатныхъ листовъ на хорошей бумагѣ) цѣна  
20 к., съ пересылкой 26 к. Сіоніст. Кружкамъ п  
книгопродавцамъ 20% ски.  
Адресъ издателя: Книжный маг. С. Горнштейна,  
Одесса, Безыменный пер. 28.  
239 4-1

**דד. מ. גראדזיענסקי**  
ארדינאדאר אין קליניק פיר  
**אינערליכע קראנקהייטען**  
10-7 אין שפיטאל שווי דרך (220)  
נעמט אן קראנקע ביי האלב 11 פריה  
און פון האלב 8 ביז 5 נאך מיטאג  
ווארשוי, דזיקא 4 — (נאָוואַליסקי) 6

**דיימישע מיטטאגען!**  
צו מעססגע פרייען, אויך פער-  
שידענע צייטונגען צום לעזען ביי  
אדער משכיל-לאיטן  
ווארשא, גענישע 13, וואהנגג 7,  
60-17 אין שווייזער, 2 שטאק. (192)

**בית מסחר הספרים**  
**י. ראזומאוסקי בברדיטשוב**  
ובמהלקה שלו בווארשא, נאלעווי 84  
אצל א. ציילענאליך נמכרים כל מיני  
ספרים במקומות נמוכים. 9 60 (217)

**פאבריק פון פיערפעסטע**  
**איזערנע קאסעס**  
עמפפהלט איהר אויס-  
ארבייטונג נאך נייעסטע  
סיסטעם, קאנקורירט מיט  
די פרייען און פערנער-  
סערט די NeNe געגען  
אנדערע פאבריקען  
פרייז קוראנטען פראנק  
Ш. Хари, Варшава, Новолитне 40

**Оптическо-Хирургич-  
еской складъ**  
**И. П. И. К. Б.**  
Налевак 35 Варшава  
רוכעטנער צילעקטרא-גאלואנישע  
מיט גומי פערמאנען, וועלכע האלטען  
גענצליך איין דעם ברוך און דריקען  
נישט דעם קערפער. ברוך-און בויכענענער  
פיר פרייען, עלאסטישע גומי-שטיימפער  
פיר געשוואלענע פיס, גארטעטען פיר  
גארבאטע, קונסטליכע פיס און הענט,  
שמוצע אויגען, ברילען מיט בעלגישע  
גלייכער פיר קורצע און שוואכע דאיה, ווי  
אויך אלע אפטישע און חירורגישע אר-  
טקעל (און גרויסען אויסוואהל צו זעהר  
ביליגע פרייען עמפפהלט אפטיק  
**י. פיק, נאלעווי 85 ווארשא.**  
אלייןער צוגעפאסט דורך ספעציאליסטען  
281 25-8

**בית-מסחר ספרים של**  
**ז. ש. שרעבערק, ווילנא, סטעפענ.**  
נמכרים כל מיני ספרים בתנאים נאותים.  
Книжн. магаз. З. Ш. Среберка,  
(226) Вильна. 50-5

**פרוואט-אגסטאלט פון קינדעטורין**  
פון ד"ר וואוועלבערג, לעשנא 79  
ווארשא נעמט אן ארעמע קינדער-  
טורנים אומזאנטע, פיר פערמעגלי-  
כע בעזונדערע צימער פאר צאהלונג.  
אומזאנטער אמבולאטאריעס פיר  
פרייען-קראנקהייטען פון 10 ביז 12  
(20-5) פריה, 281

**„Chromolin“**  
**„בראמאלין“** דאס איינציגע ניט  
שארליכע מיטטעל  
צום פוצען און קאנסערווירען שווערעקע,  
מאכט א וועלטגענע גלאזין פערקויף  
אין שווערעקע מאנאניען און אפטישע  
12-11 סקלארעס  
**אגענטען ווערען געזוכט**  
L. Schneider,  
Warszawa Nowy-Swiat 34.